

T.C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYAL STATÜNÜN ZİHİN KURAMINA ETKİSİNDE
DUYGU DURUMUN VE GRUP ÜYELİĞİNİN ROLÜ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Elif Şevval YAŞAROĞLU

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi Müge EKERİM AKBULUT

İSTANBUL

2023

T. C.

İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**SOSYAL STATÜNÜN ZİHİN KURAMINA ETKİSİNDE
DUYGU DURUMUN VE GRUP ÜYELİĞİNİN ROLÜ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Elif Şevval YAŞAROĞLU

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi Müge EKERİM AKBULUT

İSTANBUL

2023

T. C.

İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji Anabilim Dalı'nda 200620YL04 numaralı Elif Şevval YAŞAROĞLU'nun hazırladığı “*Sosyal Statünün Zihin Kuramına Etkisinde Duygu Durumun ve Grup Üyeliğinin Rolü.*” konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 07/07/2023 günü (11:00 – 12:00) saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Müge EKERİM AKBULUT
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Seçil GÖNÜLTAŞ
Bilkent Üniversitesi

(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Esra Hatice OĞUZ TAŞBAŞ
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Elif Şevval YAŞAROĞLU

07/07/2023

ÖZ

Yetişkinlerin zihin kuramı becerilerini sergilemeleri için bilişsel kapasiteleri olgunlaşmış olsa dahi başkalarının davranışlarının altındaki zihinsel süreçleri bulundukları sosyal duruma bağlı olarak daha doğru yorumlayabilirler. Bu sosyal durumlar arasında kişilerin sosyal statüleri zihin kuramı becerilerini etkileyebilecek önemli bir değişken olarak görünmektedir. Mevcut çalışmanın amacı, yetişkinlerde sosyal statünün zihin kuramına etkisinde duygu durum ve grup üyeliğinin moderatör rolünü incelemektir. Bu bağlamda, sosyal statü ile zihin kuramı arasındaki ilişki bahsedilen moderatör değişkenler ile birlikte ele alınmıştır. Buna ek olarak, sosyal statü ile zihin kuramı ilişkisinde kişilerin depresif semptomları, sözcük bilgileri ve anlık kaygı düzeyleri değerlendirilmiştir. Araştırmanın örneklemini, 18-30 yaş aralığında 112 yetiştinden ($n_{\text{erkek}} = 32$) oluşmaktadır. Çalışmada katılımcıların sosyal statüleri ve duygu durumları manipüle edilmiş ve ardından zihin kuramı becerisini ölçen Tuhaf Öyküler Görevi, anlık kaygıyı ölçen Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri Durumluk Kaygı Alt Testi, Demografik Bilgi Formu ve sözcük bilgisini ölçen AÇEP Sözcük Bilgisi Ölçeği uygulanmıştır. İşlem laboratuvar ortamında yüzyüze gerçekleştirilmiştir. Ön analizler sonucunda zihin kuramı becerisinin depresif semptomlar ile negatif ve sözcük bilgisi ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Ana analizler kapsamında gerçekleştirilen 2x2x2 karışık desen Varyans Analizi sonucunda sosyal statü ve grup üyeliğinin zihin kuramına anlamlı ana etkisi bulunamamış ancak duygu durumun anlamlı ana etkisinin olduğu görülmüştür. Basit etki analizlerinde düşük statü grubunda pozitif duygu durumdaki katılımcıların zihin okuma puanlarının negatif duygu durumdaki katılımcıların puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla beraber, düşük statü hikayelerini okuduklarında pozitif duygu durumdaki katılımcıların zihin okuma puanlarının negatif duygu durumdakilerin puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, yüksek statü hikayelerini okuduklarında pozitif duygu durumdakilerin zihin okuma puanlarının negatif duygu durumdakilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, düşük statüdeki katılımcılar arasında pozitif duygu durumda olanlar negatif duygu durumda olanlara kıyasla dış grup üyelerinin zihinlerini daha doğru anlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: zihin kuramı, sosyal statü, duygu durum, grup üyeliği

ABSTRACT

Even adults have mature cognitive capacities to exhibit theory of mind (ToM) skills, they may interpret the mental processes underlying the behaviors of others more accurately depending on the social situation they are in. Among these social situations, social status seems to be an important variable that can affect ToM skills. This study aims to examine the mediating role of mood and group membership in the effect of social status on ToM in adults. In this context, the relationship between social status and ToM was examined together with the mentioned moderator variables. Also, depressive symptoms, lexical knowledge and momentary anxiety levels of the individuals were evaluated in the relationship between social status and ToM. The sample consisted of 112 adults ($n_{\text{male}} = 32$) between the ages of 18-30. Firstly, participants' social status and moods were manipulated, then the Strange Stories Task which measures ToM skills, State Anxiety Subtest of the State-Trait Anxiety Inventory which measures momentary anxiety, the Demographic Information Form, and the ACEP Vocabulary Knowledge Scale which measures lexical knowledge, were administered respectively. The procedure was carried out face-to-face. As a result of the preliminary analyses, it was observed that ToM skill was negatively correlated with general mood and positively correlated with vocabulary knowledge. As a result of the 2x2x2 mixed design Analysis of Variance, it was found that social status and group membership did not have a significant main effect on ToM, but feedback had a significant main effect. In simple effect analyses, it was found that the mind reading scores of the participants given positive feedback in the low-status group were significantly higher than the scores of the participants given negative feedback. However, when they read low-status stories, the mind reading scores of the positive feedback group were significantly higher than the scores of the negative feedback group. Similarly, the mind reading scores of the positive feedback group were significantly higher than those of the negative feedback group when they read high-status stories. Moreover, among the low-status participants, those who received positive feedback understood the minds of outgroup members more accurately than those who received negative feedback.

Keywords: theory of mind, social status, mood, group membership

ÖNSÖZ

Bu çalışma günlük hayatta merkezi role sahip olan zihin kuramı becerisinin yetişkinlerde kullanımını etkileyen sosyal durumları belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuçların zihin kuramı literatürüne katkı sağlamasını, toplumun birçok kesiminde görülen hiyerarşik ilişkilerde uyumu artırma konusunda aydınlatıcı olmasını dilerim.

Öncelikle, tüm süreç boyunca bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, zorlandığım zamanlarda desteğini esirgemeyen, sorularımı özenle cevaplayan ve daima ulaşılabilir olduğunu bildiğim sayın danışman hocam Dr. Müge EKERİM AKBULUT'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez komitemde yer alan sayın Dr. Esra Hatice OĞUZ TAŞBAŞ ve Dr. Seçil GÖNÜLTAŞ hocalarıma katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Tez çalışmama büyük özenle destek olmuş Berfin YILMAZ, Ayşenur ACAR, Sema Merve BALÇIK ve Beyda Nur KAYA'ya teşekkürü borç bilirim. Büyük bir özveriyle çalışarak süreci benim için kolaylaştırdılar.

Bu süreçte desteğini ve inancını eksik etmeyen babam Mehmet ARSLANBABA, ablam Nidanur MUTLU, annelerim Gülçin AS ve Emriye YAŞAROĞLU'na ve bana sevgiyi, şefkati, merhameti, mutluluğu doyasıya tattıran sevgili yeğenlerim Ahmet Selim MUTLU ile Yusuf Mahir MUTLU'ya; başta Beyza ÇİLDAN olmak üzere ilgisini ve desteğini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Aynı yolun yolcusu olmaktan büyük mutluluk duyduğum, desteğini ve sevgisini hiçbir zaman eksik etmeyen kıymetli arkadaşım Ömür Özden KOÇYİĞİT'e minnettarım.

Tanıştığımız ilk günden bu yana en büyük destekçim, sevgi ve neşe kaynağım olan, hayatımı keşkelerden iyi kilere dönüştüren sevgili eşim Yunus Emre YAŞAROĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte her yorulduğumda elimden tutup benimle beraber yürüdüğü, ben sorunlarla boğuşurken çözümlerle yolumu aydınlattığı için ona minnettarım. Onun kıymetli desteği olmadan bu süreci tamamlamak çok zor olurdu.

Son olarak, çalışmaya sağladıkları maddi destek için TÜBİTAK'a teşekkürlerimi sunarım (Proje No: 122K071).

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
BEYAN.....	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
GİRİŞ.....	1
1.1 Sosyal statü ve zihin kuramı	4
1.2 Duygu durum ve zihin kuramı	6
1.3 Grup üyeliği ve zihin kuramı	8
1.4 Mevcut Çalışma	9
YÖNTEM	13
2.1 Pilot çalışma	13
2.2 Ana çalışma	14
2.2.1 Katılımcılar.....	14
2.2.2 Veri toplama araçları	15
2.2.2.1 Demografik bilgi formu	15
2.2.2.2 Tuhaf öyküler görevi	15
2.2.2.3 Duygu durum	16
2.2.2.4 Kaygı düzeyi	17
2.2.2.5 Sözcük bilgisi.....	17
2.2.3 İşlem	17
BULGULAR.....	19
3.1 Ön analizler	19

3.2 Ana analizler	21
3.2.1 Sosyal statünün ana etkisi.....	21
3.2.2 Duygu durumun ana etkisi.....	22
3.2.3 Grup üyeliğinin ana etkisi	22
3.2.4 Sosyal statü ve duygu durumun etkileşimi	22
3.2.5 Sosyal statü ve grup üyeliğinin etkileşimi.....	23
3.2.6 Duygu durum ve grup üyeliğinin etkileşimi.....	24
3.2.7 Sosyal statü, duygu durum ve grup üyeliğinin etkileşimi	24
SONUÇ	26
4.1 Sosyal statünün zihin kuramına etkisi.....	26
4.2 Duygu durumun zihin kuramına etkisi.....	27
4.3 Grup üyeliğinin zihin kuramına etkisi.....	29
4.4 Sosyal statü ve duygu durum etkileşiminin zihin kuramına etkisi.....	30
4.5 Sosyal statü ve grup üyeliği etkileşiminin zihin kuramına etkisi.....	31
4.6 Duygu durum ve grup üyeliği etkileşiminin zihin kuramına etkisi.....	31
4.7 Sosyal statü, duygu durum ve grup üyeliği etkileşiminin zihin kuramına etkisi ..	32
4.8 Çalışmanın güçlü yönleri ve sınırlılıkları.....	35
4.9 Sonuç.....	36
KAYNAKLAR	37
EKLER.....	44
ÖZGEÇMİŞ	48

GİRİŞ

Günlük yaşamda bireylerin davranışlarını şekillendiren en önemli etkenlerden biri diğerlerinin ne düşündüğü, ne istediği ve ne hissettiği konusundaki çıkarımlarıdır. Sosyal bir varlık olan insan diğerleriyle iletişimde olduğu sürece diğerlerinin zihnine yönelik çıkarımlarda bulunma ihtiyacı duyar ve bu çıkarımları doğrultusunda tepki ve davranışlarını düzenler. Yüzyıllar boyu bu beceri insanoğluna yaşamsal tehlikelerden korunma, gruplara dahil olma, yakın ilişkiler kurma gibi çeşitli olanaklar sağlamıştır. Modern dünyada çoğunlukla yaşamsal tehditler yerine sosyal tehditlerle karşı karşıya olan insanın tutum ve davranışlarını şekillendiren bu beceri “zihin kuramı” olarak adlandırılmaktadır. “Zihin okuma” veya “zihinselleştirme” olarak da ifade edilen zihin kuramı, başkalarının inanç, niyet, istek ve hedef gibi öznel zihin durumlarını doğru olarak tahmin edebilmeyi ve kişilerin davranışlarını bu öznel zihin durumları temelinde açıklayabilmeyi ifade eden bir sosyo-bilişsel beceridir (Wellman, 2014). Bununla beraber, zihin kuramı becerisi kişinin başkalarının zihin durumunun kendi zihin durumundan farklı olduğunu anlamasını da gerektirmektedir (Karmakar ve Dogra, 2019). Başarılı sosyal etkileşim yalnızca insanların açıkça görülebilen davranışlarını değil, davranışın altında yatan düşünce ve duygular gibi unsurları da temsil etmeyi gerektirir (Schurz vd., 2021). Dolayısıyla, büyük gruplar içinde yaşayan insanın, gerek yaşamını sürdürebilmek için gerekse de başarılı sosyal etkileşimler kurabilmesi için diğerlerinin düşünce, istek ve inançlarını anlama becerisine sahip olması şarttır (Epley, 2019). Zihin kuramı sosyal ilişkilerde uyumu, yardımlaşmayı ve işbirliğini artırır ve bu sayede toplum içerisinde hedefe yönelik birlikte hareket edebilmeyi mümkün kılar (Slaughter, 2015). Empati, acıma, duygusal perspektif alabilme gibi olumlu ve aldatma, ihanet, yalan gibi olumsuz birçok beceriyle de ilişkilendirilmektedir (Şencan, 2019). Bunun yanı sıra, kişiler arası problem çözme becerilerinin gelişiminde de önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır (Güven vd., 2019). Bu yönleriyle zihin kuramı gerek sosyal gerekse de bilişsel gelişim alanlarında kritik rol oynayan bir beceridir. Nitekim, zihinselleştirme becerisinin gelişiminde görülen sorunların sosyal etkileşim, dikkat, davranış ve öğrenme gibi çeşitli sosyal ve bilişsel gelişim alanında görülen sorunlarla ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Şahin vd., 2019). Ek olarak, otizm spektrum bozukluğu ve

şizofreni dahil olmak üzere çeşitli atipik popülasyonlarda zihin kuramı becerisinde bozulmalar olduğu görülmekte, neticede zihinselleştirme becerisinin ortaya çıkışı, gelişimle nasıl değiştiği ve işleyişini neyin bozduğunu belirlemenin hayati önem taşıdığı düşünülmektedir (Carlson vd., 2013).

Zihin kuramı kavramının ortaya çıkışı ilk olarak Premack ve Woodruff tarafından şempanzelerde zihin okuma becerisinin varlığına dair yürütülen çalışmaya dayanmaktadır (1978). Takip eden yıllarda zihin kuramı çalışmaları bebeklerde, çocuklarda, yetişkinlerde ve çeşitli hayvan türlerinde bu becerinin varlığını ve gelişimini araştırmış, bu alanda çok sayıda test ve ölçek geliştirilmiştir (Quesque ve Rossetti, 2020). Zihin kuramının bir beceri olarak tanımı ve deneysel ölçümü değişkenlik göstermekle birlikte ilgili literatür zihinselleştirmenin bebeklerde yaşamın ilk yılının sonuna doğru ve takip eden aylarda ortaya çıktığı noktasında hemfikirlerdir (Tirassa vd., 2006). Bebeklikte 18. aydan itibaren daha sofistike amaç, istek, başarılı-başarısız davranışlar algılanmaya başlanır ve 3-4 yaşlarına gelindiğinde çocukların kendi zihinsel süreçlerini diğerlerininkinden ayırt etmeye başladığı görülür (Süngü ve Alıcı, 2023). Bu becerinin gelişimi, çocukların sosyal dünya içerisinde aktif olarak yer almaya başladıkları okul öncesi dönemde hız kazanır ve bilişsel becerilerin olgunlaştığı ergenlik döneminin sonuna kadar devam eder (Devine ve Hughes, 2013; Dumontheil vd., 2010). Erken yetişkinlik döneminde ise zihin kuramı becerisi büyük oranda olgunlaşır ve kişiler sosyal ilişkilerinde diğerlerinin perspektiflerini kolaylıkla alarak davranışların altında yatan zihinsel durumları doğru şekilde okuyabilirler (Meinhardt-Injac vd., 2020).

Zihin kuramı gelişiminin en hızlı gözlemlendiği dönemin erken çocukluk olması sebebiyle zihin kuramı becerisini inceleyen çalışmaların büyük çoğunluğu okul öncesi döneme odaklanmıştır (Meins vd., 2002; Shahaeian vd., 2011). Bu çalışmalarda sıklıkla zihin kuramının gelişimi ve bu gelişimi etkileyen faktörler ile bireysel farklılıklar incelenmiştir. Erken çocukluk döneminde dil becerileri ve yürütücü işlevler başta olmak üzere çeşitli bilişsel ilerlemelerin, aile ilişkilerinin, sosyal becerilerin ve çevresel faktörlerin zihin kuramındaki bireysel farklılıklara neden olabilecek faktörler olduğunu gösteren birçok çalışma bulunmaktadır (Hughes, 2014; Hughes vd., 2018; Slaughter, 2015).

Bu becerinin gelişimini tamamladığı erken yetişkinlik dönemi erken çocukluk dönemine kıyasla daha az çalışılmıştır. Ancak zihin kuramının erken yetişkinlik

döneminde olgunlaşması, bu becerinin her sosyal ilişkide ve her sosyal durumda benzer şekilde kullanıldığı anlamına gelmemektedir (Apperly, 2012). Keysar ve ark. (2003), yetişkinlerin olgunlaşmış zihin kuramı becerisine sahip olması ile bu özelliklerini rutin işleyişlerinde kullanmalarının birbirinden farklı durumlar olduğunu iddia etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, bireylerin zihin kuramı becerilerini sergileyebilmeleri için bilişsel kapasiteleri olgunlaşmış olsa dahi, bireyler olgunlaşmış bu becerilerini bazı sosyal durumlarda diğer durumlara göre daha fazla ortaya koyabilir ve başkalarının davranışlarının altındaki zihinsel süreçleri bulundukları sosyal duruma bağlı olarak daha doğru yorumlayabilmektedir (Epley ve Waytz, 2010). Nitekim, yetişkinlerde zihin okumanın bağlamdan ve kişinin ruh halinden etkilendiği görülmektedir (Apperly, 2013, s.79).

Özetle, zihin kuramının çocukluktaki gelişimi ve bu süreci etkileyen faktörler üzerine birçok araştırma yapılmış (Baillargeon vd., 2010; Slaughter, 2015; Meins vd., 2002), ancak zihin kuramı becerisinin gelişmiş olduğu yetişkinlerde bu becerinin bireylerin içinde bulunduğu sosyal durumlardan ne şekilde etkilendiği net olarak belirlenememiştir. Yetişkinlerde zihin kuramı performansının sosyal durumlardan nasıl etkilendiğini belirlemenin sosyal ilişkileri birçok yönüyle kolaylaştırdığı bilinen bu becerinin etkili şekilde kullanılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Bağlamın ve bireysel faktörlerin yetişkinlerde zihin algısı, perspektif alma, duygu algısı, duygu düzenleme gibi çeşitli sosyo-bilişsel becerileri etkilediği bilinmektedir (Hackel vd., 2014; Todd vd., 2015; Isaacowitz vd., 2017). Bu doğrultuda, belirli bağlamsal ve bireysel özelliklerin zihin kuramı performansını da şekillendirmesi söz konusu olabilir. Mevcut çalışmanın temel amacı zihin kuramı performansına etki edebilecek bağlamsal faktörlerden biri olan sosyal statü ile bireysel faktörlerden anlık duygu durum ve grup üyeliğinin rolünü incelemektir. Bireyin içinde bulunduğu sosyal durumlar arasında sosyal statü zihin kuramı becerilerini etkileyebilecek önemli bir değişken olarak ortaya çıkmaktadır (Rutherford, 2004; Blader vd., 2016). Kişilerin bulundukları sosyal statünün başkalarının zihinlerine dair yaptıkları çıkarımları etkileyip etkilemediğini ve bu etkinin hangi faktörlere (örn., duygu durum ve grup üyeliği) bağlı olduğunu incelemek, toplumun her kesiminde görülebilen hiyerarşik pozisyonlardaki sosyal etkileşimin dinamiklerini anlamak ve bu etkileşimi geliştirmeye çalışmak açısından önemli olabilir (Kraus vd., 2010).

1.1 Sosyal statü ve zihin kuramı

Sosyal statü, bir bireye diğerleri tarafından sağlanan saygı, beğeni ve gönüllü itaat olarak tanımlanır (Anderson vd. 2015) ve kişilerin önemli kaynaklara erişimlerinin (örn. para, saygınlık, bilgi) düzeyini gösterir. Bu yönüyle sosyal statü kişilerarası ilişkileri, grup dinamiklerini ve toplumsal süreçleri şekillendirerek sosyal yaşamı etkileyen bir unsurdur (Van Kleef ve Cheng, 2020). Araştırmalar sosyal statünün kişiler arası ilişkilerde perspektif alma, duygusal deneyim, duygusal dışavurum, duyarlılık gibi değişkenleri etkilediğini göstermiştir (Blader vd., 2016; Van Kleef ve Lange, 2020; Snodgrass, 1992). Bu sonuçlar sosyal statünün sosyal ilişkilerle ve bu ilişkilerin altında yatan bilişsel süreçlerle bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Benzer şekilde, kişilerin başkalarının öznel zihin dünyalarını doğru anlama becerileri bulundukları sosyal statüden ve bu statü itibarıyla sahip oldukları güçten etkilenebilir. Farklı kavramsal açıklamalara göre (Emerson, 1962; Magee ve Galinsky, 2008) yüksek sosyal statüye sahip kişilerin kaynaklara ayrıcalıklı erişimi, onların ilişki içinde bulunma ihtiyaçlarını azaltırken, özerkliklerini ve bireyselliklerini artırır. Bu nedenle yüksek statüye sahip kişilerin dikkatleri çevredeki olaylardan ve insanlardan uzaklaşarak kendilerine yönelir. Yüksek sosyal statüye sahip bireylerin düşük statüdekilere kıyasla hedeflerine daha fazla odaklandıkları ve önemsiz bağlamsal bilgileri (*irrelevant contextual information*) göz ardı edebildikleri bilinmektedir (Pike ve Galinsky, 2020). Bu kişiler çevrelerindeki insanlarla ilgilenmeye motive olmaz ve başkaları ile ilişkilerini kolaylaştıracak sosyal-bilişsel beceriler sergilemek yerine kendi düşüncelerine ve duygularına odaklanırlar. Yüksek sosyal statüdekilerin aksine, düşük sosyal statüdekiler çevrenin kendi davranışları veya durumları üzerindeki etkilerine dikkat etmektedir. Bulundukları konumun dezavantajlı olması onları çevrelerini daha dikkatli incelemeye ve durumlarını iyileştirebilecek sosyal ilişkilere daha fazla dikkat etmeye teşvik eder (Kraus vd., 2010). Bireysellik yerine ilişkiselliği yüksek olan bu grubun sosyo-bilişsel becerilerinin güçlü konumdakilerden daha yüksek olacağı düşünülür. Buna ek olarak, Rutherford (2004), ortalama veya ortalamanın altında bir statüye sahip kişilerin, müzakereler, pazarlık, tehdit, yatıştırma gibi yöntemler yoluyla sosyal durumlarını kontrol altına alabilmek için özellikle zihin kuramı muhakemesine bağlı olduğunu öne sürmektedir. Bu yaklaşıma göre yüksek statüdeki kişiler statünün

sağladığı güç vasıtasıyla diğerlerinin davranışlarını etkilerken, düşük statüden bireylerin diğerlerinin davranışlarını nasıl etkileyeceğini belirlemek için zihin kuramı işlemlerine yeterli enerjiyi ayırması gerekmektedir. Dolayısıyla yüksek statüde güç, düşük statüde ise bir başkasının zihin durumunu anlamak mevcut şartları değiştirmek ve şekillendirmek için önemli görünmektedir.

Bu kavramsal açıklamaları test eden görgül çalışmalar, deneysel olarak sosyal statüsü manipüle edilen ve güçlü konuma atanan kişilerin perspektif alma (başkalarının zihin durumlarını tahmin etme) becerilerinin güçsüz konuma atanan kişilerin perspektif alma becerilerinden daha düşük olduğunu göstermiştir (Côté vd., 2011; Galinsky vd., 2006; Tjosvold ve Sagaria, 1978; Van Kleef ve Lange, 2020; Wald vd., 2017). Örneğin, Galinsky ve ark. (2006) yüksek güce sahip olmanın düşük güce sahip olmaya kıyasla diğerlerinin bakış açılarına yeterince uyum sağlayamama ve kontrol grubuna kıyasla diğerlerinin duygusal dışavurumlarını belirlemede daha fazla hata yapmaya sebep olduğunu bulgulamıştır. Buna paralel olarak, Tjosvold ve ark. (1978) göre mutlak güç grubundaki katılımcılar düşük güce sahip gruptaki katılımcılara kıyasla bilişsel perspektif alma ile daha az ilgilenmektedir. Bu gibi çalışmalar sosyal statüyle zihin kuramı bağlantısını göstermektedir.

Ancak yapılan replikasyon çalışmalarında yüksek sosyal statünün perspektif alma becerisine olumsuz etkisi yaygın olarak teyit edilememiştir (Ebersole vd., 2016; Wang, 2020). Örneğin, Wang (2020) senkretik benlik saygısının güç ve perspektif alma arasındaki ilişkide moderatör rol oynadığını göstermiştir. Diğer çalışmalarda ise, yüksek sosyal statüye sahip olmanın tanımı (Blader vd., 2016), yüksek statüdekilerin başkalarına yönelik sorumluluk hislerinin düzeyi (Chen vd., 2001) ve empati becerileri (Schmid Mast vd., 2009) gibi moderatör değişkenler sosyal statü ve perspektif alma arasındaki ilişkinin yönünü belirlemede önemli bulunmuştur. Örneğin Blader ve ark. (2016) statü saygınlık ve hayranlık temelinde ele alındığında, yüksek statünün genellikle perspektif almayı arttırdığını göstermiştir. Schmid Mast ve ark. (2009) ise yüksek güçlü kişilerin empatik liderlik tarzı benimsediklerinde kişilerarası duyarlılığının daha yüksek olduğunu göstermiştir. Chen ve ark. (2001) ise güç ön hazırlaması (*priming*) yapılan katılımcıların sorumluluk hissi düzeyinin yapılmayan katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğunun altını çizmiştir. Bir diğer çalışmada ise yüksek statüdeki kişilerin statülerini kaybetme durumunda iken başkalarının perspektiflerine daha duyarlı olduğu görülmüştür (Stamkou

vd., 2016). Tüm bu bulgulara göre, düşük sosyal statü genel olarak yüksek zihin kuramı performansı ile ilişkili görünürken, yüksek sosyal statü kişilerin bireysel özelliklerine, anlık koşullarına ve sosyal statüyü nasıl anlamlandırdıklarına bağlı olarak zihin kuramı becerilerini olumlu veya olumsuz etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Bu sonuçlar ışığında alan yazındaki mevcut durum, zihin kuramı ve sosyal statü ilişkisinin yönünü ve düzeyini belirleyen moderatör değişkenlerin incelenmesinin önemli olduğunu göstermektedir (Galinsky vd., 2016; Schmid Mast vd., 2020). Bu noktada zihin kuramı ve sosyal statü arasındaki ilişkiye etki edebilecek iki moderatör değişken bulunabilir: Bunlardan biri kişilerin anlık duygu durumları, diğeri ise zihin durumu anlaşılabilecek kişinin sosyal statüsüdür (iç grup veya dış grup).

1.2 Duygu durum ve zihin kuramı

Yetişkinlerin zihinselleştirme becerisini etkilediği düşünülen önemli değişkenlerden biri de duygu durumudur. Diğerlerinin öznel zihin durumlarını anlama becerisinin kişinin anlık duygu durumundan etkilendiği düşünülmektedir. Duygular sosyal ilişkilerdeki motivasyonel ve bilişsel süreçleri şekillendirerek kişilerin başkalarının inanç, istek ve amaç gibi öznel zihin durumlarına ilgi duymalarına, dikkatlerini bu durumlara yönlendirmelerine veya alternatif olarak başkalarının zihinsel süreçlerinden uzaklaşmalarına neden olabilir (Epley, 2019).

Duygular ve zihin kuramı arasındaki ilişkiyi inceleyen deneysel çalışmalar olumlu, olumsuz ve nötr duygulara odaklanmış, bu duyguların kişilerin zihin kuramı performanslarını anlamlı olarak etkilediğini bulmuştur. Örneğin, Converse vd. (2008) mutluluk sevki yapılan katılımcıların yanlış inanış puanlarının üzüntü sevki yapılan veya herhangi bir duygu sevki yapılmayan katılımcılara kıyasla daha düşük olduğunu göstermiştir. Mutluluğun üzüntü ve nötr duygu durumlarına kıyasla kişileri daha fazla ben odaklı olmaya teşvik edebileceği ve başkalarının zihinsel süreçlerini göz ardı etmeye yol açabileceği belirtilmiştir (Bodenhausen vd., 1994). Mutluluğun aksine üzüntü veya nötr duygu durumlarının ise kişileri dış dünyadaki diğer insanların zihinlerini daha doğru anlamaya ve diğer odaklı olmaya yöneltebileceği düşünülmüştür. Buna göre, duygu durumu üzüntü içeren veya nötr olan kişiler dikkatlerini çevrelerindeki bireylere daha fazla yönelterek başkalarını daha doğru anlamaya, sosyal ilişkilerini ve dolayısıyla kendi

duygu durumlarını olumlu yönde değiştirmeye motive olabilirler (Clore ve Huntsinger, 2007). Bu argümanlarla uyumlu şekilde, Harkness vd. (2005) duygu durumu üzgün olarak nitelenen disforik üniversite öğrencilerinin gözlerden zihin okuma performanslarının disforik olmayanlara göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Özetle, anlık duygu durumun kişilerin zihin kuramı performansını etkilediği; üzüntü veya nötr içerikli duygu durumunda olan kişilerin daha iyi zihin kuramı performansı gösterdiği, mutluluk ve benzeri duygular hisseden kişilerin ise daha kötü zihin kuramı performansı gösterdiği bilinmektedir.

Duygu durum ve zihin kuramı ilişkisine dair bulgulardan hareketle, sosyal statü ve zihin kuramı ilişkisini inceleyen mevcut çalışmaların önemli eksiklerinden bir tanesinin deneysel olarak statünün manipüle edilmesi sırasında kişilerin duygu durumlarına odaklanılmaması olduğu düşünülmektedir. Statü manipülasyonu uygulanan birçok çalışmada katılımcılardan başkaları karşısında güçsüz (güçlü) hissettikleri bir anılarını yazmaları istenmiş (Blader vd., 2016, Galinsky vd., 2006) veya katılımcılara yüksek (düşük) güç sahibi oldukları rollere girip bu rollerde çeşitli oyunlar oynamaları söylenmiştir (Wald vd., 2017). Ancak katılımcıların güçsüz (güçlü) anılarını hatırladıkları veya yüksek (düşük) güç sahibi oldukları rollere atandıkları durumlarda hissettikleri duygu durumlarının (üzüntü, mutluluk, hayal kırıklığı) güç manipülasyonuna ek olarak zihin kuramı ve perspektif alma becerilerini etkileyebileceği değerlendirilmemiştir. Katılımcıların statülerinin belirgin olarak değiştirilmesi sadece güç algılarının değil aynı zamanda duygu durumlarının da değişmesine sebep olmuş olabilir. Sosyal statünün tanımına tekrar bakıldığında, saygı ve beğeni gibi olumlu niteliğe sahip kavramlarla ilişkili olduğu görülmektedir (Anderson vd. 2015). Bu bağlamda, kişileri düşük sosyal statüye atamak bu olumlu nitelikteki kavramların kişiye daha az sağlanacağı, yüksek sosyal statüye atamak ise daha fazla sağlanacağı anlamına gelebilir. Yüksek statüye atanan kişiler kendilerini daha güçlü, yeterli ve mutlu hissederken, düşük statüye atanan kişilerde güçsüzlük, yetersizlik ve mutsuzluk duyguları uyanabilir. Yüksek statüdeki kişilerin düşük zihin kuramı becerileri sergilemeleri, olumlu duygu durumlarının onları benmerkezci olmaya yönlendirmesinden kaynaklanabilir. Benzer şekilde, düşük sosyal statüdekilerin yüksek zihin kuramı becerileri sergilemeleri, olumsuz duygularının onları diğerlerinin düşüncelerine odaklanarak durumlarını değiştirmeye yönlendirmesinden olabilir. Bu iddiaları destekleyecek şekilde, yüksek statüdeki kişilerin statülerini

kaybetme ihtimalleri olduğu durumda (muhtemelen olumsuz duygular hissetmeleri durumunda) başkalarının perspektiflerine duyarlılıklarının arttığı görülmüştür (Stamkou vd., 2016). Dolayısıyla, sosyal statüdeki farklılıkların zihin kuramı performansı ile ilişkisinde duygu durumlarının rolünü incelemek önemli olabilir.

1.3 Grup üyeliğı ve zihin kuramı

Yetişkinlerde zihin kuramı becerisini etkileyen faktörler içerisinde incelenmesi gereken diğ er bir moderatör değışken ise zihin durumu anlaşılacak kişinin kimliğı olabilir. Sosyal psikoloji alanında yapılan araştırmalar yetişkinlerin her zaman diğ erlerinin zihin durumunu dikkate almadıklarını, bazen dış grup üyelerini insandışılaştırdığını, bazen de zeka, aracılık ve duygusal derinlik gibi zihinsel kapasitelerini inkar ettiklerini göstermektedir (McLoughlin ve Over, 2017). Bu doğrultuda grup üyeliğı zihinselleştirme becerisini etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Zihin kuramı alanındaki mevcut çalışmalar kişilerin iç gruplarındaki bireylerin zihin durumlarını anlama performanslarının dış gruplarındaki bireylerin zihin durumlarını anlama performanslarından daha yüksek olduğunu göstermektedir (Ekerim-Akbulut vd., 2020; Perez-Zapata vd., 2016). Kişilerin iç grup üyeleriyle benzer özellikler taşımaları, bu üyelerin davranışlarının altındaki zihinsel sebepleri daha kolay ve daha doğru şekilde açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Zihin okumada iç grup avantajı olarak bilinen bu durum genellikle kültürel bağlamda (kültürel iç grup veya kültürel dış grup) çalışılmış, statü farklılıkları dolayısıyla oluşan gruplararası bağlamda incelenmemiştir. Kültürel bağlamdakine benzer şekilde, kişiler kendileriyle aynı sosyal statüye sahip olan (iç grup) bireylerin zihin durumlarını kendi sosyal statülerinden farklı olan (dış grup) bireylerin zihin durumlarından daha doğru anlıyor olabilirler. Benzer sosyal konumlar ve güç imkanları zihin durumu anlama becerisini kolaylaştırabilir çünkü kişiler başkalarının ne hissedeceğini ve ne düşüneceğini anlamlandırırken kendilerinin o durumda ne hissedeceğini ve ne düşüneceğini hayal etme eğiliminde olurlar (Ekerim-Akbulut vd., 2020). Böylelikle, hedef kişinin kendisiyle benzer sosyal konumdan olması, benzer güç imkanlarına sahip olması o kişinin zihin durumunu daha kolay ve daha doğru anlamayı sağlayabilir.

Buna ek olarak, sosyal statü, duygu durum ile etkileşim içinde kişilerin iç grup veya dış grup üyelerinin zihin durumlarını anlama becerilerini etkileyebilir. Yüksek statüdeki kişiler olumsuz duygular hissettiklerinde mevcut ayrıcalıklı pozisyonlarını korumak için iç grup ve dış grup üyelerinin zihin durumlarını eşit şekilde anlayabilirken, benzer etkiler yüksek statüdeki kişiler olumlu duygu durumuna sahip olduklarında geçerli olmayabilir. Düşük statüdeki kişiler ise genel olarak dezavantajlı pozisyonlarını değiştirmek istedikleri için duygu durumlarından bağımsız şekilde hem iç grubun hem de dış grubun zihin durumunu eşit şekilde anlayabilir. Benzer şekilde, Ziegler ve Burger (2011) diğerlerine yönelik yargıların kişinin anlık duygu durumundan, bağlamsal faktörlerden ve grup üyeliğinden etkilendiğini göstermiştir. Diğer bir ifadeyle, anlık duygu durum ve grup üyeliği kişiler arası ilişkilerde önemli faktörler olarak rol oynamaktadır. Dolayısıyla, bahsedilen değişkenlerin sosyal statü ile zihin kuramı ilişkisinde de rol oynayabileceği düşünülmüştür.

1.4 Mevcut Çalışma

Hiyerarşik ilişkilerin toplumsal yaşam içerisindeki merkezi rolü ve yaygınlığı düşünüldüğünde, farklı sosyal statüdeki kişilerin zihin durumu anlama becerilerini ve bu becerileri etkileyen durumsal faktörleri incelemek, hiyerarşik ilişkilerdeki uyumu arttırmak açısından önemli olabilir. Alanyazındaki çalışmalar kişilerin sosyal statülerinin başkalarının zihin durumlarını doğru olarak anlama becerilerini etkilediğini net olarak göstermemiş ve statünün kişinin koşullarından, duygularından ve statüyü anlamlandırmasından dolayı zihin okumadaki etkisinin değişebileceğini iddia ederek, statü ve zihin okuma ilişkisini etkileyen moderatör değişkenlerin incelenmesi gerektiğinin altını çizmiştir (Galinsky vd., 2016; Schmid Mast vd., 2020). İncelenen literatür temelinde mevcut çalışmada, kişinin anlık duygu durumunun diğerlerinin zihin durumuna ilgi duymasına ya da zihinsel süreçlerinden uzaklaşmasına neden olabileceğinden (Epley, 2019) ve kültürel bağlamda görülen grup üyeliği etkisinin (Perez-Zapata vd., 2016) sosyal statü bağlamında da söz konusu olabileceğinden sosyal statünün zihin kuramına etkisinde kişilerin anlık duygu durumu ile zihin durumu anlaşılacak kişinin sosyal statüsünün (grup üyeliği) moderatör değişkenler olarak rol oynayabileceği düşünülmüştür.

Bu bağlamda mevcut çalışmanın başlıca hedefleri sosyal statünün (düşük veya yüksek) zihin kuramına etkisini incelemek, duygu durumun (pozitif, negatif veya nötr) zihin kuramına etkisini incelemek, zihin durumu anlaşılacak kişinin sosyal statü bakımından iç grupta veya dış grupta olmasının (grup üyeliği) zihin kuramına etkisini incelemek ve sosyal statünün (düşük veya yüksek) zihin kuramına etkisinin kişilerin duygu durumlarına (pozitif, negatif veya nötr) ve zihin durumu anlaşılacak kişinin sosyal statüsüne (düşük veya yüksek) göre değişip değişmediğini incelemektir. Ayrıca, alanyazındaki çalışmalar sosyal statü ve duygu durumun zihin kuramı ile ilişkisini incelerken zihin kuramı ölçümü olarak kişilerin görsel perspektif alma (Blader vd., 2016; Bukowski ve Samson, 2014; Nilsen ve Duong, 2013) ve gözlerden zihin okuma becerilerine (Manstead vd., 2013; Harkness vd., 2005) odaklanmış, kompleks sosyal ilişkiler içerisinde kişilerin inanç, istek ve amaçlarına dair doğru çıkarım yapma becerilerini nadiren değerlendirmişlerdir (Galinsky vd., 2006; Yip ve Schweitzer, 2019). Oysa ki zihin kuramı becerisinin temel işlevi, kişilerin karmaşık sosyal ilişkiler içerisinde iletişim kurdukları bireylerin öznel zihin durumlarını doğru tahmin edebilmelerini sağlamaktır (Epley, 2019). Anlık hissedilen duygular ve sosyal statü, karmaşık sosyal bağlamlarda kişilerin davranışlarının altında yatan zihinsel sebepleri anlamayı etkileyebilir. Bu nedenle, mevcut çalışmada katılımcıların zihin kuramı becerilerini beyaz yalan, kandırma, ikna etme gibi karmaşık sosyal durumlara ilişkin çıkarımlar üzerinden değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda mevcut çalışmanın hipotezleri şunlardır:

Hipotez 1: Alanyazındaki çalışmalar statü ve zihin kuramı ilişkisinde düşük statünün yüksek statüye kıyasla zihin okuma bakımından daha avantajlı olduğunu gösterdiğinden (Rutherford, 2004), mevcut çalışmada da düşük statüye atanan katılımcıların zihin okuma puanlarının yüksek statüdekilerden daha yüksek olması beklenmektedir.

Hipotez 2: Literatürdeki çalışmalar olumlu duygu sevkini kişileri ben-odaklı olmaya teşvik ettiğini ve daha kötü zihin kuramı performansı sergilemeye neden olduğunu; olumsuz veya nötr duygu durum sevkini ise kişileri diğer-odaklı olmaya teşvik ettiğini göstermekte (Bodenhausen vd., 1994; Converse vd., 2008), dolayısıyla mevcut çalışmada da olumsuz veya nötr duygu durum sevki yapılan katılımcıların zihin kuramı performanslarının olumlu duygu durum sevki yapılan katılımcıların zihin kuramı performanslarından daha yüksek olacağı öngörülmektedir.

Hipotez 3: Zihin kuramında kültürel bağlamda görülen iç grup avantajının (Ekerim-Akbulut vd., 2020) sosyal statü bağlamında da görülmesi, katılımcıların kendileri ile aynı sosyal statü grubundaki kişilerin (iç grup) zihin durumlarını anlama performansları kendilerinden farklı sosyal statü grubundaki kişilerin (dış grup) zihin durumlarını anlama performanslarından daha yüksek olması beklenmektedir. Dolayısıyla, yüksek sosyal statü grubundaki katılımcıların yüksek sosyal statüdeki kişilerin (iç grup) zihin durumlarını düşük sosyal statüdeki kişilerin (dış grup) zihin durumlarından daha doğru anlayacağı öngörülmektedir. Ancak araştırmalar düşük sosyal statü grubundaki katılımcıların zihin okuma becerilerini genel olarak yüksek bulduğundan (Rutherford, 2004), bu grubun düşük sosyal statüdeki kişilerin (iç grup) ve yüksek sosyal statüdeki kişilerin (dış grup) zihin durumlarını anlama performansları araştırılacaktır.

Hipotez 4: Alanyazındaki çalışmalar olumsuz duyguların başkalarının zihinlerine odaklanmayı teşvik ettiğini (Clore ve Huntsinger, 2007) gösterdiğinden, mevcut çalışmada olumsuz veya nötr duygu durum sevki yapılan katılımcılar arasında yüksek ve düşük sosyal statü grubundakilerin zihin kuramı performanslarının birbirine benzer olması beklenmektedir.

Hipotez 5: İncelenen literatür bağlamında olumlu duyguların ben-odaklı olma eğilimini arttırdığı (Bodenhausen vd., 1994) ve bu eğilimin yüksek sosyal statüde hali hazırda yoğun olduğu düşünüldüğünde (Emerson, 1962; Magee ve Galinsky, 2008), olumlu duygu durum sevki yapılan katılımcılar arasında yüksek sosyal statü grubundakilerin zihin kuramı performanslarının düşük sosyal statü grubundakilerden daha düşük olacağı öngörülmektedir.

Hipotez 6: Olumsuz duyguların başkalarının zihinlerine odaklanmayı teşvik ettiği düşünüldüğünde (Clore ve Huntsinger, 2007), olumsuz duygu durum sevki yapılan katılımcıların kendi sosyal statülerindeki kişilerin (iç grup) zihin durumlarını kendi sosyal statülerinden olmayanların (dış grup) zihin durumlarına benzer şekilde anlaması beklenmektedir. Dolayısıyla, katılımcıların duygu durumları olumsuz olduğunda, yüksek sosyal statü grubundaki katılımcılar, yüksek sosyal statü grubundakilerin (iç grup) ve düşük sosyal statü grubundakilerin (dış grup) zihin durumlarını eşit şekilde anlayacaklardır. Benzer şekilde, duygu durumları olumsuz olduğunda, düşük sosyal statü

grubundaki katılımcılar, düşük sosyal statü grubundakilerin (iç grup) ve yüksek sosyal statü grubundakilerin (dış grup) zihin durumlarını eşit şekilde anlayacaklardır.

Hipotez 7: Olumlu duyguların ben-odaklı olma eğilimini arttırdığı düşünüldüğünde (Bodenhausen vd., 1994), olumlu duygu durum sevki yapılan katılımcıların kendi sosyal statülerindeki kişilerin (iç grup) zihin durumlarını kendi sosyal statülerinden olmayanların (dış grup) zihin durumlarından daha doğru anlamaları beklenmektedir. Katılımcıların duygu durumları olumlu olduğunda yüksek sosyal statü grubundaki katılımcılar yüksek sosyal statü grubundakilerin (iç grup) zihin durumlarını düşük sosyal statü grubundakilerin (dış grup) zihin durumlarından daha doğru anlayacaklardır. Ancak araştırmalar düşük sosyal statüdekilerin zihin okuma becerilerini genel olarak yüksek bulduğundan (Rutherford, 2004), bu grubun olumlu duygu durumunda iken iç grup ve dış grup üyelerinin zihin durumlarını anlama performansları araştırılacaktır.

Hipotez 8: Mevcut bulgular olumsuz ve nötr duygu durum arasında zihin durumu anlama becerisi bakımından fark olmadığına işaret etmekte (Converse vd., 2008), mevcut çalışmada ise nötr duygu durumunun zihin durumu anlaşılacak kişinin statüsüne göre (iç grup veya dış grup) zihin kuramı performansını etkileyip etkilemediği incelenecek, nötr duygu durumuna sahip kişilerin hangi sosyal statüdeki kişinin zihin durumunu (iç grup veya dış grup) daha doğru anladığı araştırılacaktır.

Hipotez 9: Son olarak, alanyazın ile uyumlu şekilde (Pyers ve Senghas, 2009; Hughes, 2014), zihin kuramı becerisini etkileyebilecek olan kelime bilgisi ve katılımcıların anlık kaygı durumları kontrol değişkenleri olarak değerlendirilecektir.

YÖNTEM

2.1 Pilot çalışma

Sosyal statü ve duygu durum manipülasyonlarının beklenildiği yönde gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini test etmek amacıyla 18-32 aralığında, daha önce işaret dili eğitimi almamış 40 kişilik bir katılımcı grubuyla ($n_{\text{erkek}} = 7$) pilot çalışma yapılmıştır.

Katılımcıların sosyal statülerini manipüle etmek amacıyla Snodgrass (1985) tarafından uygulanan yöntem kullanılarak katılımcılar rastgele öğretmen ($n=19$) ve öğrenci ($n=21$) rollerine atanmıştır. Öğretmen rolündeki kişi bilgi ve değerlendirme yetkisine sahip olduğu için yüksek statüde bulurken, öğrenci rolündeki kişi bilgiyi edinmeye çalışan ve değerlendirilen kişi konumunda olduğu için düşük statüde olarak kabul edilmektedir.

İki aşamada gerçekleştirilen pilot çalışmanın ilk aşamasında öğretmen rolündeki katılımcılardan, öğrenci rolündeki katılımcıya Amerikan İşaret Dili alfabesinin ilk 13 işaretini eliyle, işaret sırasını takip ederek teker teker göstermesi ve harf olarak karşılığını söylemesi, ardından işaretleri rastgele göstererek öğrenciye bir sınav yapması istenmiştir. Öğrencilerden ise işaretleri öğrenerek sınav uygulamasında işaretlerin hangi harfe karşılık geldiğini tahmin etmeleri istenmiştir. İlk aşamada katılımcıların yarısı ($n=14$) diğer katılımcılar ile eşlenip ikiyeşerli gruplar halinde deneye alınırken diğer yarısı ($n=13$) da deney ekibinden bir işbirlikçi ile eşlenerek deneye alınmıştır.

İlk aşamanın sonunda katılımcılardan alınan geri bildirimlere dayanarak yönerge düzenlenmiş ve statüyü daha fazla vurgular hale getirilmiştir. Pilot çalışmanın ikinci aşamasında öğretmen rolündeki katılımcılardan ilk aşamayla benzer şekilde öğrenci rolündeki katılımcıya Amerikan İşaret Dili alfabesinin ilk 13 işaretini eliyle, işaret sırasını takip ederek teker teker göstermesi ve harf olarak karşılığını söylemesi, ardından işaretleri rastgele göstererek öğrenciye bir sınav yapması istenmiş, ilk aşamadan farklı olarak öğretmene “Burada tüm yetki sende, kendini gerçek bir öğretmen gibi düşün.” şeklinde yönerge verilmiştir. Pilot çalışmanın ilk aşamasında katılımcıları işbirlikçi ile deneye alınmanın daha etkili olduğu gözlemlenmiş, bu nedenle ikinci aşamada katılımcıların tamamı ($n=13$) deney ekibinden bir işbirlikçi ile eşlenerek deneye alınmıştır. İlk aşamayla benzer şekilde katılımcı ve işbirlikçi öğretmen veya öğrenci rolüne rastgele atanmıştır.

Bu aşamada katılımcıların tamamına deney bittikten sonra deney esnasında kendilerini hangi sosyal statüye ait hissettikleri sözlü olarak sorulmuş ve “düşük” veya “yüksek” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir. Sosyal statü sorusu sorulan 13 katılımcının 9’u (%69,2) atandığı statüyle uyumlu cevap vermiştir.

İşaret dili sınavının ardından hem öğretmen hem de öğrenci rolündeki katılımcılara deney ekibi tarafından hazırlanan olumlu, olumsuz veya nötr içerikli geri bildirim kartları verilerek katılımcıların duygu durumları manipüle edilmiştir (Trevisani vd., 2008; Bekker vd., 2004). Mevcut çalışmada kullanılan pozitif geri bildirim kartında “Tebrikler! Performansın harikaydı!”, negatif geri bildirim kartında “Maalesef...Performansın kötüydü.” ve nötr geri bildirim kartında “Katılımın için teşekkürler, çalışmanın bu aşaması sona erdi.” şeklinde geri bildirim cümlelerine yer verilmiştir. Geri bildirimler öğretmen ve öğrenci rolündeki katılımcıların esas öğretme ve öğrenme performanslarından bağımsız olarak rastgele verilmiştir. Katılımcıların 13’ü pozitif (%32,5), 14’ü negatif (%35) ve 13’ü nötr (%32,5) geri bildirim almıştır. Katılımcıların duygu durumları deney öncesinde ve geri bildirim verildikten sonra ölçülmüştür. Ön test ve son test duygu durum ölçümleri karşılaştırıldığında, geri bildirimden ardından katılımcıların duygu durumlarının istenilen yönde değiştiği görülmüştür.

2.2 Ana çalışma

2.2.1 Katılımcılar

Katılımcı sayısı G*Power Programında güç analiziyle hesaplanmış, bu hesaplamada ($\alpha = .05$, $1 - \beta = .80$) gerekli katılımcı sayısı 90 olarak bulunmuştur. Muhtemel veri kayıpları düşünülerek mevcut çalışmada 18-30 yaş aralığında ($X = 20.34$, $S = 1.73$) daha önce işaret dili eğitimi almamış 112 üniversite öğrencisinden ($n_{\text{erkek}} = 32$) veri toplanmıştır.

Katılımcıların %5.4’ü hazırlık sınıfı, %36.6’sı lisans 1. sınıf, %34.8’i lisans 2. sınıf, %15.2’si lisans 3. Sınıf, %2.7’si ise lisans 4. sınıf öğrencisi, %2.7’si üniversite mezunu ve %2.7’si yüksek lisans öğrencisidir.

Katılımcıların gelir düzeyleri çeşitlilik göstermektedir. Buna göre katılımcıların %10.7’si 500 Türk Lirası ve altı aylık gelire, %43.8’i 500-1500 Türk Lirası arasında aylık

gelire, %28.6'sı 1501-3000 Türk Lirası arasında aylık gelire, %10.7'si 3001-5000 Türk Lirası arasında aylık gelire, %6.3'ü ise 5000 Türk Lirası ve üzeri aylık gelire sahiptir. Katılımcıların gelir düzeylerindeki çeşitlilik göz önünde bulundurulmuş ve verilerin analizlerinde aylık gelir kontrol edilmiştir.

2.2.2 Veri toplama araçları

2.2.2.1 Demografik bilgi formu

Bu form katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, eğitim düzeyleri ve aylık gelirlerine dair sorulardan oluşmaktadır. Buna ek olarak katılımcıların depresif semptomlarına dair iki soruya (“Son bir haftadır kendinizi üzüntülü veya sıkıntılı hissediyor musunuz?” ve “Son bir haftadır gelecek hakkında mutsuz ve karamsar hissediyor musunuz?”) yer verilmiştir. Çalışmada duygu durum manipülasyonu yapıldığından, bu sorular yoluyla katılımcıların çalışma öncesindeki genel ruh hallerinin belirlenmesi ve kontrol edilmesi amaçlanmıştır.

2.2.2.2 Tuhaf öyküler görevi

Tuhaf Öyküler Happé (1994) tarafından zihin kuramı becerisini çeşitli hikayelere verilen cevaplar üzerinden ölçmek için geliştirilmiş bir görevdir. Bu görevde 8 zihin okuma ve 8 kontrol hikayesi bulunmaktadır. Zihin okuma hikayelerinde katılımcıların hikayedeki karakterlerin davranışlarının altındaki zihinsel süreçleri anlama becerileri beyaz yalan, ikna, yanlış anlama gibi çeşitli durumlar üzerinden ölçülmektedir. Kontrol hikayelerinde ise kişilerin hikayelerdeki olay örüntülerini kavrayabilme beceri değerlendirilmekte fiziksel olayların sebep sonuç ilişkisi içerisinde anlatıldığı durumlar bulunmaktadır.

Mevcut çalışmada, Tuhaf Öyküler görevinin Ekerim-Akbulut vd. (2020) tarafından Türkçeye uyarlanmış versiyonu kullanılmış, çalışmanın amaçları doğrultusunda kontrol hikayeleri çalışmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca çalışmanın amaçlarına uygun olarak zihin okuma hikayelerinde karakterlerin meslekleri vurgulanmış, böylece bu meslekler üzerinden karakterlerin sosyal statüleri açık edilmiştir. Karakterlerin meslekleri, Sunar (2020)'ın mesleklerin itibarları üzerine yaptığı

çalışmanın sonuçlarına göre en yüksek ve en düşük statülü meslekler arasından seçilmiştir. Katılımcıların her biri düşük sosyal statüden (örn., simitçi, tarım işçisi, çiçekçi) karakterleri anlatan 4 hikaye ve yüksek sosyal statüden (örn., avukat, diş hekimi, general) karakterleri anlatan 4 hikaye okumuştur. Her bir zihin okuma hikayesinin ardından katılımcılara hikaye karakterinin zihin durumuna yönelik bir soru sorulmuştur (bkz. Ekler 1). Katılımcıların tamamı aynı hikayeleri aynı sırada cevaplandırmıştır.

Testin değerlendirmesinde karakterlerin zihin durumuna atıfta bulunulan cevaplar için 2 puan, hikayedeki gerçek bir olguya, kişilik özelliğine, olayın sonucuna vurgu yapan cevaplar için 1 puan, yanlış veya alakasız cevaplar için ise 0 puan verilmiştir. Dolayısıyla görevden alınacak puanlar 0-16 arasında değişmektedir. Testin puanlamasında araştırma ekibinden çalışmanın amacını bilmeyen iki araştırmacı ilk 25 katılımcının puanlamasını ayrı ayrı gerçekleştirmiş ve puanlamalar için güvenirlik analizi gerçekleştirilmiştir, ($\alpha = .97$; 95% [GA] = [0.94, 0.99]). Ardından araştırmacılardan biri diğer tüm katılımcıların puanlamasını gerçekleştirmiştir.

2.2.2.3 Duygu durum

Katılımcıların duygu durumlarını belirlemek amacıyla Cenevre Duygu Çarkı (Scherer vd., 2013) kullanılmıştır. Yirmi farklı duygu durumunu içeren bu ölçekte katılımcılardan içinde bulundukları duygu durumunu ve bu duygu durumunun yoğunluğunu belirtmeleri istenmektedir. Ölçeğin sağ tarafındaki duygular olumlu (örn., meraklı, eğlenmiş, gururlu, neşeli, keyifli), sol tarafındaki duygular ise olumsuz (örn., üzgün, suçlu, pişman, utanmış, hayal kırıklığına uğramış) duygulardır. Ölçekte yer alan yirmi duygu dışında bir duygu hisseden katılımcıların hissettikleri duyguyu belirtmeleri için “Diğer” başlıklı bir kutucuk ve hiçbir duygu hissetmeyen katılımcıların işaretleyebileceği “Nötr” başlıklı bir kutucuk bulunmaktadır. Duygu yoğunlukları çarkta büyükten küçüğe sıralanmış daireler tarafından temsil edilmekte, daireler küçüldükçe duygu yoğunluğu azalmaktadır. Katılımcılar duygularının yoğunluklarını uygun büyüklükte olduğunu düşündükleri daireleri seçerek belirtmişlerdir. Bu daireler daha sonra araştırmacılar tarafından rakamlaştırılmış, duygu yoğunluğu her negatif duygu için -5’ten -1’e, her pozitif duygu

için ise 1'den 5'e puanlanmıştır. Bu puanlamaya göre yüksek skorlar yüksek seviyede duygu yoğunluğunu ifade etmektedir.

2.2.2.4 Kaygı düzeyi

Katılımcıların farklı sosyal statüye atanmaları ve bu statülerin gerektirdiği rollerde davranışları sırasında hissedebilecekleri kaygının karıştırıcı değişken olmaması için katılımcıların durumluk kaygı düzeyleri ölçülmüş ve katılımcılara Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri'nin Durumluk Kaygı Alt Testi uygulanmıştır. Öner ve Le Compte (1985) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek anlık kaygı durumunu değerlendiren 20 maddeden (Cronbach's $\alpha = .94$) oluşmakta, her bir madde (örn., “*Şu anda kaygılıyım*”) 4'lü likert tipi skalada (1= *Hiç*, 4=*Tamamiyle*) değerlendirilmektedir. Durumluk kaygı puanı katılımcıların işaretledikleri maddelerin ortalama puanından oluşmakta, yüksek puanlar yüksek düzeyde durumluk kaygıya işaret etmektedir.

2.2.2.5 Sözcük bilgisi

Sözcük bilgisini ölçmek amacıyla Gülgöz (2004) tarafından geliştirilen ve Kağıtçıbaşı vd. (2009) tarafından geçerlik ve güvenirlik incelemeleri yapılan AÇEP Sözcük Bilgisi ölçeği kullanılmıştır. Çoktan seçmeli formatta uygulanan bu ölçekte katılımcılardan farklı zorluk düzeyinde 24 farklı kelimenin (örn., “denk”) eş anlamlılarını beş farklı seçenek (örn., “*zor taşınan*”, “*çuval*”, “*ağır*”, “*kalıp*”, “*eşit nitelikte*”) içerisinde bulmaları istenmektedir. Katılımcıların doğru cevapları 1 yanlış cevapları ise 0 olarak puanlandırılmıştır. Puanlar 0-24 arasında değişmekte, yüksek puanlar yüksek düzeyde kelime bilgisine işaret etmektedir.

2.2.3 İşlem

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (Karar No: 2022/04-6) onay alındıktan sonra veri toplama sürecine başlanmıştır. Veriler laboratuvar ortamında yüz yüze toplanmış ve her katılımcı için veri toplama süreci

yaklaşık 40-45 dakika sürmüştür. Öncelikle katılımcılardan Cenevre Duygu Çarkı'ndaki duygulara bakarak anlık duygu durumlarını işaretlemeleri istenmiştir. Ardından katılımcılar araştırma ekibinden bir işbirlikçi ile eşlenerek öğretmen veya öğrenci rolüne rastgele atanmışlardır. Katılımcı atandığı role göre öğretmense öğretmen olarak kendisinden işaret dili alfabesini işbirlikçiye öğretmesi istenmiştir ("Şimdi senden gerçek bir öğretmen olduğunu düşünmeni istiyoruz. Görmüş olduğun işaret dili alfabesindeki işaretleri öğrenciye öğretmeni ve sonrasında işaretleri ona sorarak bir sınav yapmanı istiyoruz. Buradaki tüm yetki sende."). Katılımcı öğrenci rolünde ise kendisinden işaret dili alfabesini dikkatli şekilde öğrenmeye gayret etmesi ve sonra eğitimin ardından bu alfabaden gelecek soruları cevaplaması istenmiştir ("Senden de öğrenci olduğunu düşünmeni istiyoruz. Öğretmeni dikkatlice dinleyerek sorduğu soruları cevaplandırmanı bekliyoruz."). İşaret dili eğitiminin bitiminde öğretmen rolündeki katılımcılara işaret dilini öğretme performanslarına dair öğrenci rolündeki katılımcılara ise işaret dilini öğrenme/hatırlama performanslarına dair performansın ne olduğu önemli olmaksızın rastgele olumlu (örn. "Tebrikler! Performansın harikaydı!", olumsuz (örn., "Maalesef...Performansın kötüydü.") veya nötr (örn., "Katılımın için teşekkürler, çalışmanın bu aşaması sona erdi.") geri bildirim kartları verilmiştir. Geri bildirimin ardından katılımcılardan tekrardan Cenevre Duygu Çarkı'ndaki duygulara bakarak kendi duygu durumlarını belirtmeleri istenmiştir. Ardından katılımcılar sırasıyla Tuhaf Öyküler Görevi, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri Durumluk Kaygı Alt Testi, Demografik Bilgi Formu ve AÇEP Sözcük Bilgisi ölçeğini tamamlamışlardır. Tüm ölçümler laboratuvarında yapılmış, verileri bilgisayarda toplanmıştır. Veri toplama işleminin bitiminde tüm katılımcılara katılım teşvik ücreti olarak 100 TL değerinde kitap-kırtasiye hediye çeki verilmiştir.

BULGULAR

3.1 Ön analizler

Çalışmanın bu aşamasında ilk olarak yüksek ve düşük sosyal statü grupları yaş, aylık gelir, eğitim düzeyi, durumluk kaygı düzeyi, sözcük bilgisi ve depresif semptomlar açısından Bağımsız Örneklem T Testi yoluyla karşılaştırılmıştır (bkz. Tablo 1). Buna göre, söz konusu gruplar arasında bahsedilen değişkenler bakımından anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır ve farklı statü gruplarının eşit (karşılaştırılabilir) olduğu görülmüştür.

Tablo 1

Sosyal Statü Gruplarının Bağımsız Örneklem T Testi ile Karşılaştırması

<i>Değişken</i>	Düşük Sosyal Statü		Yüksek Sosyal Statü		<i>t</i>	<i>p</i>
	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>		
1	20.28	1.98	20.40	1.45	-.36	.72
2	2.56	.93	2.60	1.13	-.20	.84
3	1.91	1.34	1.93	1.12	-.06	.95
4	42.75	4.24	42.56	4.90	.22	.83
5	14.25	4.08	14.25	3.36	-.01	.99
6	1.37	.41	1.36	.44	.06	.95

* $p < .05$. Not. 1 = Yaş, 2 = Aylık Gelir, 3 = Eğitim Düzeyi, 4 = Durumluk Kaygı Düzeyi, 5 = Sözcük Bilgisi, 6 = Depresif Semptomlar

İkinci olarak, pozitif, negatif ve nötr duygu durum grupları yaş, aylık gelir, eğitim düzeyi, durumluk kaygı düzeyi, sözcük bilgisi ve depresif semptomlar açısından Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yoluyla karşılaştırılmıştır (bkz. Tablo 2). Buna göre, söz konusu gruplar arasında bahsedilen değişkenler bakımından anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamıştır. Dolayısıyla farklı duygu durum gruplarına atanan katılımcıların eşit (karşılaştırılabilir) olduğu görülmüştür.

Tablo 2

Duygu Durum Gruplarının Tek Yönlü Varyans Analizi ile Karşılaştırması

<i>Değişken</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Serbestlik Derecesi</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>η^2</i>
1	12.71	2	6.35	2.16	.12	.04
2	2.59	2	1.29	1.23	.30	.02
3	5.84	2	2.912	1.96	.15	.04
4	50.13	2	25.07	1.21	.30	.02
5	8.58	2	4.29	.31	.74	.01
6	.31	2	.16	.89	.41	.02

* $p < .05$. Not. 1 = Yaş, 2 = Aylık Gelir, 3 = Eğitim Düzeyi, 4 = Durumluk Kaygı Düzeyi, 5 = Sözcük Bilgisi, 6 = Depresif Semptomlar

Üçüncü olarak, duygu durum manipülasyonu Kovaryans Analizi yoluyla kontrol edilmiştir. Buna göre, pozitif ve negatif ve nötr duygu durumdaki grupların duygu yoğunluklarının ön testte anlamlı olarak farklı olmadığı görülmüştür, ($F(2, 107) = 2.83$; $p = .06$). Ancak son testte beklenildiği şekilde, duygu yoğunluğu ön test puanları kontrol edildiğinde, geri bildirim türünün duygu yoğunluğu puanları üzerine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkili olduğu görülmüştür, ($F(2, 102) = 8.45$; $p = .00$). Gruplar arası karşılaştırmalar incelendiğinde, son testte pozitif duygu durum grubu ($X = 3.83$) ve nötr duygu durum grubu ($X = 3.45$) arasında anlamlı düzeyde bir farklılık görülmemiştir, $p = .51$. Negatif duygu durum grubu ($X = 1.56$) ile nötr duygu durum grubu arasında anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmiştir, $p = .00$. Pozitif duygu durum grubu ile negatif duygu durum grubu arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür, $p = .00$. Bu sonuçlardan hareketle ana analizler pozitif ve nötr grupları birleştirilerek gerçekleştirilmiştir.

Son olarak, zihin okuma becerisinin tüm gruplarda ilişkili olduğu değişkenler Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir (bkz. Tablo 3). Zihin okuma becerisi ile sözcük bilgisinin pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir ($r = .29$, $p < .001$). Bunun yanı sıra, zihin okuma becerisi ile depresif semptomların negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür, ($r = -.23$, $p < .05$). Bu sebeple bahsedilen değişkenler ana analizlerin tamamında kontrol edilmiştir.

Tablo 3

Korelasyonlar

	<i>Ort.</i>	<i>S</i>	1	2	3	4	5	6	7
1	11.44	2.36	-	-.04	.12	.05	-.00	.29**	-.23*
2	20.34	1.73		-	.37**	.74**	.09	-.06	-.04
3	2.58	1.03			-	.27**	.09	.19	.08
4	1.92	1.23				-	.11	.05	-.09
5	42.66	4.56					-	-.01	.12
6	14.25	3.73						-	-.03
7	1.37	.42							-

**p < .001, *p<.05. Not. 1 = Zihin Okuma Becerisi, 2 = Yaş, 3 = Aylık Gelir, 4 = Eğitim Düzeyi, 5 = Durumluk Kaygı Düzeyi, 6 = Sözcük Bilgisi, 7 = Depresif Semptomlar

3.2 Ana analizler

Söz konusu araştırmada 2 (sosyal statü) x 2 (duygu durum) x 2 (grup üyeliği) karışık desen Varyans Analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Birden fazla gruplar arası karşılaştırma yapılmasından kaynaklanabilecek istatistiksel hatalardan (Tip 1 hatası) kaçınmak için Bonferroni düzeltmesi uygulanmıştır. Bu analiz sonucunda ana etkiler ve etkileşim etkileri aşağıda özetlenmiştir:

3.2.1 Sosyal statünün ana etkisi

Sosyal statünün zihin okuma üzerinde ana etkisi bulunmamıştır. Yüksek sosyal statüdeki kişilerin zihin okuma puanları ($X = 5.70$, $SS = .17$) düşük sosyal statüdeki kişilerin ($X = 5.53$, $SS = .16$) zihin okuma puanlarından anlamlı olarak farklı değildir, ($F(1, 97) = .47$; $p = .49$, $\eta^2 = .01$).

3.2.2 Duygu durumun ana etkisi

Duygu durumun zihin okuma üzerinde ana etkisi vardır. Pozitif duygu durumdaki katılımcıların ($X = 5.92$, $SS = .13$) zihin okuma puanı negatif duygu durumdaki katılımcıların ($X = 5.31$, $SS = .19$) puanından anlamlı olarak daha yüksektir, ($F(1, 97) = 6.83$; $p = .01$, $\eta^2 = .07$).

3.2.3 Grup üyeliğinin ana etkisi

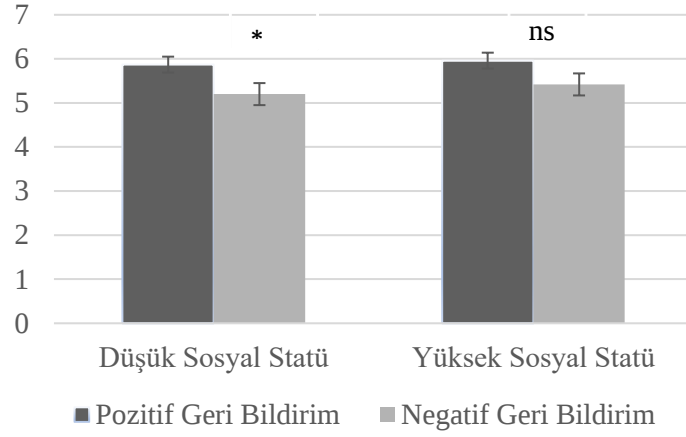
Zihin durumu anlaşılabilecek kişinin statüsünün (düşük veya yüksek) zihin okuma üzerinde ana etkisi bulunmamıştır. Katılımcıların yüksek sosyal statüdeki karakterlerin zihinlerini okuma performansı ile ($X = 5.70$, $SS = .15$) düşük sosyal statüdeki karakterlerin zihinlerini okuma performansı ($X = 5.53$, $SS = .14$) anlamlı olarak farklı değildir, ($F(1, 97) = .20$; $p = .66$, $\eta^2 = .00$).

3.2.4 Sosyal statü ve duygu durumun etkileşimi

Sosyal statü ve duygu durumun etkileşimi istatistiksel olarak anlamlı değildir, ($F(1, 97) = .10$, $p = .76$, $\eta^2 = .00$), (bkz. Grafik 1). Ancak basit etki analizlerinde düşük sosyal statüdeki katılımcılar arasında pozitif duygu durumdakilerin zihin okuma puanlarının negatif duygu durumdaki katılımcıların zihin okuma puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur, ($\bar{X} = .68$, $SS = .31$, $p = .03$, Cohen's $d = 3.08$, 95% GA = [.06, 1.30]). Aksine, yüksek sosyal statüye atanan katılımcılar arasında pozitif veya negatif duygu durumdakilerin zihin okuma puanları arasında anlamlı bir fark yoktur, ($\bar{X} = .53$, $SS = .34$, $p = .12$, Cohen's $d = 2.30$, 95% GA = [-.14, 1.21]).

Grafik 1

Sosyal Statü ve Duygu Durum Etkileşimi

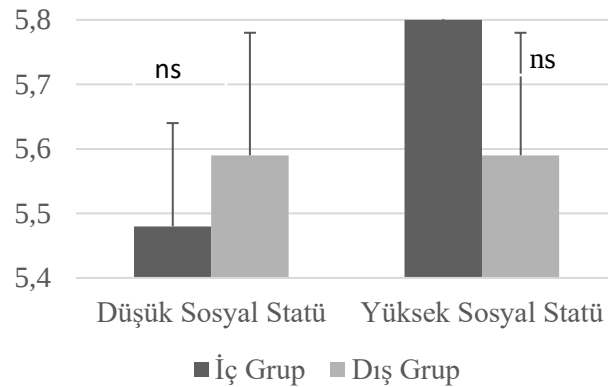

3.2.5 Sosyal statü ve grup üyeliğinin etkileşimi

Statü ve hikaye karakterinin statüsü arasında bir etkileşim bulunmamıştır, ($F(1, 97) = .07$; $p = .79$, $\eta^2 = .00$), (bkz. Grafik 2). Düşük sosyal statüdeki katılımcıların hikayedeki düşük (iç grup) ve yüksek (dış grup) statüdeki karakterlerin zihinlerini okuma performansları benzerdir, ($\bar{X} = -.12$, $SS = .23$, $p = .59$, Cohen's $d = -.56$, 95% GA = $[-.58, .35]$). Aynı şekilde, yüksek sosyal statüdeki katılımcıların düşük (dış grup) ve yüksek (iç grup) statüdeki hikaye karakterlerinin zihinlerini okuma performansları benzerdir, ($\bar{X} = -.19$, $SS = .25$, $p = .44$, Cohen's $d = -.99$, 95% GA = $[-.71, .29]$).

Grafik 2

Sosyal Statü ve Grup Üyeliği Etkileşimi

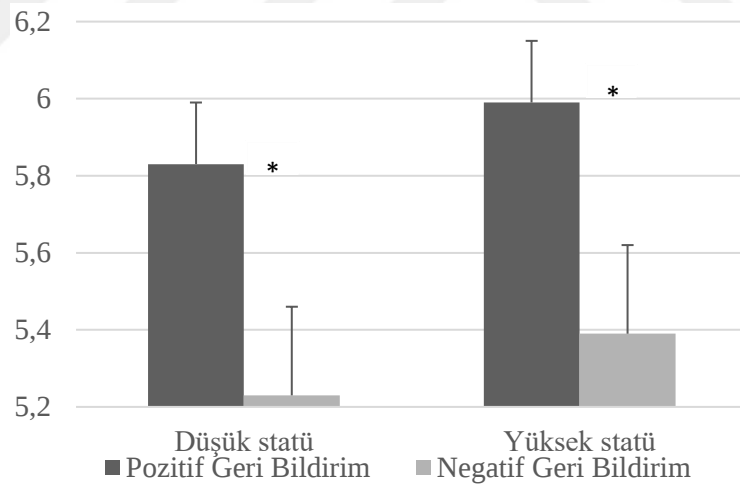

3.2.6 Duygu durum ve grup üyeliğinin etkileşimi

Duygu durum ve hikaye karakterinin statüsünün etkileşimi anlamlı değildir, ($F(1, 97) = .00, p = .99, \eta^2 = .00$), (bkz. Grafik 3). Ancak basit etkiler incelendiğinde, pozitif duygu durumdaki kişilerin zihin okuma puanlarının düşük sosyal statüden karakterler ile ilgili hikayeleri okuduklarında negatif duygu durumdakilerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur, ($\bar{X} = .60, SS = .29, p = .04, \text{Cohen's } d = 2.79, 95\% \text{ GA} = [.04, 1.17]$). Benzer şekilde yüksek sosyal statüden karakterler ile ilgili hikayeleri okuduklarında pozitif duygu durumdaki kişilerin zihin okuma puanlarının negatif duygu durumdaki kişilerin zihin okuma puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür, ($\bar{X} = .61, SS = .30, p = .04, \text{Cohen's } d = 2.89, 95\% \text{ GA} = [.02, 1.20]$).

Grafik 3

Duygu Durum ve Grup Üyeliği Etkileşimi

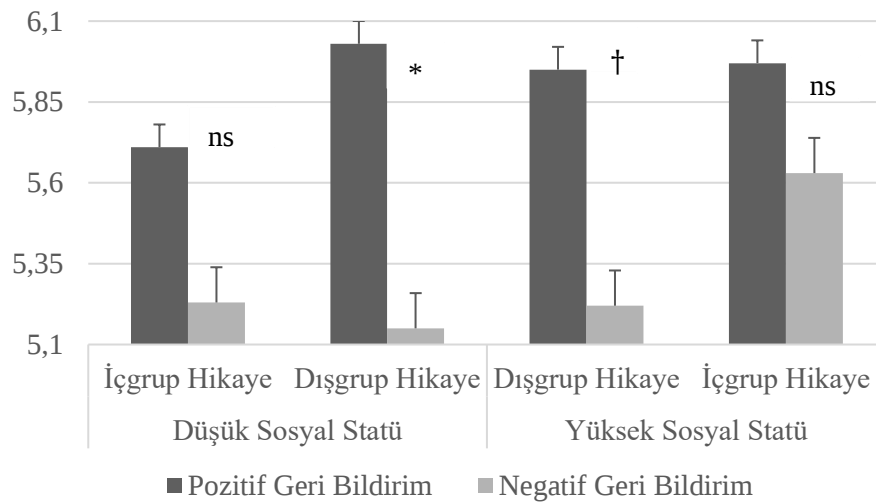
3.2.7 Sosyal statü, duygu durum ve grup üyeliğinin etkileşimi

Statü, duygu durum ve hikaye karakterinin statüsünün üçlü etkileşimi anlamlı değildir, ($F(1, 97) = 1.28; p = .26, \eta^2 = .01$), (bkz. Grafik 4). Ancak, basit etkiler incelendiğinde, düşük statüdeki katılımcılar arasında pozitif duygu durumdan yüksek statüdeki kişilerin (dış grup) zihinlerini okuma puanlarının negatif duygu durumdakilerden anlamlı olarak

daha yüksek olduğu bulunmuştur ($\bar{X} = .88$, $SS = .40$, $p = .03$, Cohen's $d = 3.16$, 95% GA = [.08, 1.67]). Diğer bir ifadeyle, düşük statüdeki katılımcılar arasında pozitif duygu durumdakiler negatif duygu durumda olanlara kıyasla dış grup üyelerinin zihinlerini daha doğru anlamışlardır. Ancak benzer bir etki iç grup için görülmemiş, düşük statüye atanan katılımcılar arasında pozitif ve negatif duygu durumdakiler düşük statüdeki kişilerin (iç grup) zihinlerini benzer şekilde okumuşlardır, ($\bar{X} = .48$, $SS = .38$, $p = .21$, Cohen's $d = 1.79$, 95% GA = [-.28, 1.24]). Buna göre, düşük statüdeki katılımcılar duygu durumları fark etmeksizin kendileriyle aynı statüde olan kişilerin zihinlerini benzer şekilde anlamışlardır. Zihin durumu anlaşılabilecek kişi dış gruptan olduğunda ise pozitif duygu durumdaki kişiler negatif duygu durumda olanlara kıyasla dış grubun, yani yüksek statülü kişinin zihnini daha iyi okumuşlardır. Benzer bulgular yüksek statüye atanmış katılımcılarda kısmen ortaya çıkmıştır. Bu katılımcılar arasında pozitif duygu durumda olanlar düşük statüdeki kişilerin zihinlerini negatif duygu durumda olanlardan daha doğru okuma eğilimindedir, ancak sonuçlar yalnızca marjinal olarak anlamlıdır, ($\bar{X} = .73$, $SS = .38$, $p = .08$, Cohen's $d = 2.47$, 95% GA = [-.10, 1.55]). Zihni okunacak kişi iç gruptan olduğunda ise, yüksek statüye atanan katılımcılar arasında pozitif veya negatif duygu durumda olanların zihin okuma puanları farklılaşmamıştır, ($\bar{X} = .34$, $SS = .43$, $p = .43$, Cohen's $d = 1.11$, 95% GA = [-.52, 1.21]).

Grafik 4

Sosyal Statü, Duygu Durum ve Grup Üyeliği Etkileşimi

SONUÇ

Mevcut çalışma sosyal statünün zihin kuramına etkisinde duygu durumun ve grup üyeliğinin rolünü incelemiştir. Toplumda sıklıkla farklı statüden kişilerin etkileşim içerisinde olduğu düşünüldüğünde bu kişilerin birbirlerinin zihin durumlarını hangi durumlarda ve hangi faktörlere bağlı olarak anlayabildikleri önemli bir soru olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ilişkilerde uyumun ve işbirliğinin artırılması farklı konumlardaki kişilerin birbirlerinin zihin durumlarını doğru olarak anlamalarına bağlıdır. Buradan hareketle, mevcut çalışma ilk olarak yetişkinlerde zihin kuramı becerisini etkilediği bilinen bağlamsal faktörlerden biri olan sosyal statünün zihin kuramı becerisine etkisinin duygu duruma bağlı olarak değişip değişmediğini incelemeyi amaçlamıştır. İkinci olarak, sosyal statünün zihin kuramına etkisinin grup üyeliğine bağlı olarak değişip değişmediğini incelemeyi hedeflemiştir. Üçüncü olarak, sosyal statünün duygu durumu etkileşim içinde iç grup ve dış grubun zihin durumunu anlama performansına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçlar doğrultusunda mevcut çalışmada, sosyal statünün zihin kuramına etkisinde duygu durumun ve grup üyeliğinin rolünü incelenerek kişilerin sosyal statüsüne bağlı olarak anlık duygu durumlarının ve zihin durumu değerlendirilecek kişinin sosyal statüsünün zihin kuramı performansını etkilemesi beklenmiştir. Bu öngörüler doğrultusunda analiz edilen bulguların sonuçları aşağıda sırasıyla açıklanmış ve değerlendirilmiştir.

4.1 Sosyal statünün zihin kuramına etkisi

Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, sosyal statünün zihin kuramı performansı üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Hipotez edilenin aksine, yüksek statüye atanan katılımcılarla düşük statüye atananlar arasında zihin okuma puanları bakımından anlamlı bir fark yoktur. Bu sonuçlar sözcük bilgisi ve depresif semptomlar gibi ön analizlerde zihin okuma puanlarıyla ilişkili görünen değişkenler kontrol edildiğinde de aynı kalmış, farklı statü grupları eşit düzeyde zihin okuma performansı sergilemiştir. Literatürde statünün zihin okumayı etkilediğini gösteren çalışmalar düşük statünün zihin okuma için avantaj oluşturduğuna işaret etse de statü, sosyal statünün her zaman zihin kuramını etkilemediğini gösteren bulgular da vardır (Ebersole vd., 2016;

Wang, 2020; Blader vd., 2016). Örneğin, Ebersole ve ark. (2016) tarafından gerçekleştirilen replikasyon çalışmasında gücün perspektif almaya etkisi bulunamamıştır. Blader ve ark. (2016) ise sosyal statünün nasıl tanımlandığının statü ile perspektif alma becerisi arasındaki ilişkiyi etkilediğini göstererek doğrudan bir ilişkiden söz edilemeyeceğini vurgulamıştır. Mevcut çalışmanın sonuçları da bahsedilen bulguları desteklemiştir.

Mevcut çalışmada literatürden farklı olarak statünün zihin okuma üzerinde ana etkisinin bulunamamasının bir sebebi sosyal statü manipülasyonunun etkisinin kısa sürmesiyle ilgili olabilir. Zihin kuramı muhakemesinin sosyal statüdeki ani değişimlere duyarlı olduğu bilinmekle birlikte bu değişimlerin etkisinin ne kadar sürdüğü kesin olarak bilinmemektedir (Rutherford, 2004). Çalışmada sosyal statü ataması gerçekleştirildikten sonra işaret dili uygulaması ve işaret dili sınavı yapılmış, geri bildirim verilmiş, duygu durum ölçümü alınmış ve zihin kuramı ölçümünün yönergesi verilerek işleme başlanmıştır. İşlemin zihin kuramı ölçümünden önceki kısmı ortalama 15 dakika sürmüş, zihin kuramı ölçümü ise ortalama 20 dakikada tamamlanmıştır. Bu süre zarfında statü manipülasyonunun etkisini kaybettiği iddia edilebilir. Sosyal statünün zihin okumada ana etkisinin olmamasının bir diğer sebebi ise bu çalışmanın temel hedefini oluşturduğu üzere sosyal statü ve zihin okuma ilişkisinde diğer faktörlerin (duygu durum ve grup üyeliği) rolü bulunması olabilir.

4.2 Duygu durumun zihin kuramına etkisi

Statünün aksine duygu durumun zihin okuma üzerinde anlamlı ana etkisinin olduğu bulunmuştur. Buna göre, pozitif duygu durumdaki katılımcıların zihin okuma puanları negatif duygu durumdaki katılımcıların puanlarından anlamlı olarak daha yüksektir. Başka bir ifadeyle, kişiler pozitif duygular hissettiğinde diğerlerinin zihin durumlarını negatif duygular hissettikleri zamana kıyasla daha doğru anlıyor gibi görünmektedir. Bu sonuçlar literatürde olumsuz duygu duruma sahip olmanın zihin okuma becerisini arttırdığını gösteren çalışmaların bulgularıyla çelişmektedir (Harkness, 2005). Bu çalışmalar, olumsuz duygu duruma sahip olmanın benmerkezciliği azaltacağı, kişileri diğer-odaklı olmaya motive edeceği gibi sebeplerle başkalarının perspektiflerini anlamayı kolaylaştıracağını iddia etmektedir (Clore ve Huntsinger, 2007). Ancak mevcut

çalışmada bunun tersine olumlu geri bildirim verilerek duygu durumu olumlu yönde değişen katılımcılar olumsuz geri bildirim ile duygu durumu olumsuz yönde değişenlerden daha yüksek zihin okuma performansı göstermiştir.

Söz konusu bulgunun sebepleri düşünüldüğünde, mevcut çalışmada katılımcılara verilen pozitif ve negatif geri bildirimler yoluyla kişilerin duygu durumları yerine kaygı düzeylerinin manipüle edilmiş olabileceği iddia edilebilir. Negatif duygu kategorisinden kaygının ben merkeziliği arttırarak zihinselleştirme becerisini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür (Todd vd., 2015). Buna göre, çalışmada olumsuz geri bildirim verilen katılımcılar artan kaygı ve endişe sebebiyle dikkatlerini başkalarının zihinsel perspektiflerine yeterince verememiş, dolayısıyla daha kötü zihin kuramı performansı sergilemiş olabilir. Pozitif geri bildirim alan katılımcıların kaygı düzeyleri azalırken negatif geri bildirim alan katılımcıların kaygı düzeyleri artmış, buna bağlı olarak mutluluk, üzüntü vb. duygular yerine kaygının etkisi ortaya çıkmış olabilir.

Diğer bir sebep ise araştırmada literatürden farklı olarak mutluluk, üzüntü veya endişe gibi spesifik bir veya birkaç duygunun etkisine odaklanmak yerine her iki kategori için de (pozitif ve negatif) ayrı ayrı 10 duyguya ver verilmiş, ancak duygu kategorilerinin etkisi ele alınmıştır. Farklı olumsuz duyguların sosyal bilgi işleme üzerinde farklı etki mekanizmalarına sahip olduğu, örneğin kızgın duygu durumda olan kişiler basmakalıp yargılar üretirken üzgün kişilerin üretmeme eğiliminde olduğu bilinmektedir (Bodenhausen vd., 1994). Bu doğrultuda, duyguların kategorik olarak değerlendirilmesinin yukarıda bahsi geçen bulgunun başka bir sebebi olduğu (örn. negatif duygu durumda olan bir katılımcı üzgün, öfkeli, suçlu veya pişman gibi farklı birçok negatif duygudan birini hissediyor olabilir), bu durumun literatür ile uyumsuz sonuçlara ulaşılmasına sebep olduğu iddia edilebilir. Gelecek çalışmalarda duyguların geniş yelpazede teker teker ele alınıp farklı etkilerinin belirlenmesinin duygu durumun zihin kuramına etkisini daha doğru ve kapsamlı anlamak için önemli bir yaklaşım olacağı söylenebilir.

Bir başka açıklama ise, pozitif duygu durumundaki kişilerin negatif duygu durumundaki kişilere kıyasla dikkatlerini görevlere daha kolay verebildikleri, problem çözme konusunda iyi oldukları ve görevleri doğru şekilde tamamlamaya daha motive olabilecekleridir. Nitekim, pozitif duygu durumun akademik motivasyon ile pozitif yönlü ilişkiye sahip olduğu ve yaratıcı problem çözme becerisini arttırdığı bilinmektedir

(Klootwijk vd., 2021; Politis ve Houtz, 2015). Aynı zamanda, pozitif duyguların dikkatin kapsamını genişlettiğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Fredrickson ve Branigan, 2005). Dikkati doğru biçimde yönetmek ve yönlendirmek bir başkasının zihin durumunu doğru olarak anlamak için kritik olduğundan (Bull vd., 2008) olumlu duygu durumunda olmak dikkat süreçlerini kolaylaştırarak zihin okuma puanlarını olumsuz duygu durumunda olmaya göre arttırmış olabilir.

Mutlu hisseden kişilerin üzgün hisseden kişilere kıyasla buluşsal kısa yollara (höristik) veya klişelere daha fazla yönelme eğiliminde olduğu bilinmektedir (Park ve Banaji, 2000). Ancak, mutlu kişilerin değerlendirmelerinde buluşsal kısa yollara yöneliminin, bu kişilere yeni ve klişeleriyle tutarsız bilgiler ile karşılaştıklarında tutarsızlıkları fark etme ve klişelerini değiştirebilme olanağı sağlayacağı ileri sürülmüştür (Bless vd., 1996). Buna göre, mutlu hisseden kişiler klişelerini değiştirebilme olanağına sahip olurken üzgün hisseden kişiler ise klişelere güvenme eğiliminde olmadıklarından yeni bilgiler edindiklerinde klişelerini gözden geçirme gereksinimi duymayacak, dolayısıyla da klişelerini değiştiremeyeceklerdir. Buradan hareketle, mevcut çalışmada pozitif duygu durum ile negatif duygu durum arasında görülen zihin kuramı performansı farklılığının bir diğer sebebi pozitif duygu durumdaki kişilerin klişelerini değiştirebilmesi, yani kendi perspektiflerinin doğruluğunu bir kenara bırakabilmesi ve böylece negatif duygu durumda olan kişilere kıyasla başkalarının zihin durumlarına dair daha doğru çıkarımlar yapabilmesi olabilir.

4.3 Grup üyeliğinin zihin kuramına etkisi

Katılımcıların zihin okuma performansları gruplar arası bağlamda düşünüldüğünde katılımcıların kendi statülerinden olan iç grup üyelerini kendi statülerinden olmayan dış grup üyelerinden daha doğru anlayabileceklerine ilişkin beklentinin doğrulanmadığı görülmüştür. Katılımcılar iç grup ve dış grup üyelerinin zihin durumlarını benzer şekilde anlamışlardır. Diğer bir ifadeyle, grup üyeliğinin zihin okuma performansı üzerinde anlamlı ana etkisi görülmemiştir. Alanyazındaki çalışmalar kültürel grup üyeliğinin zihin okuma performansı ile ilişkili olduğunu göstermiştir ancak bu çalışmalarda bulunan iç grup avantajı farklı bir grup bağlamı olan statüye yansımamıştır (Perez-Zapata vd., 2016).

Bunun sebepleri incelendiğinde, sosyal statünün kültürden farklı olarak bağlama göre değişkenlik gösteren bir kavram olması dikkat çekmektedir. Değerli ve önemli olarak algılanan kişisel özellikler bir sosyal çevreden diğerine değişebilir (Anderson vd., 2015). Örneğin bir kişi iş yerinde yüksek statüye sahipken aile içinde düşük statüye sahip olabilir. Mevcut çalışmada katılımcılar düşük veya yüksek sosyal statüye atanarak bir hiyerarşi oluşturulmuştur. Ancak bu kişiler başka bağlamlarda kendilerini çalışmadan farklı olarak yüksek (düşük) sosyal statüye ait hissediyor olabilirler. Hikayelerdeki karakterlerin sosyal statülerinin mesleki bağlamda vurgulanması katılımcıların hikayeleri deneyde atandıkları rolden ziyade kendilerini mesleki olarak ait gördükleri sosyal statü bağlamında cevaplandırmış olması mümkündür. Dolayısıyla, sosyal statünün bağlamdan bağlama değişkenlik göstermesi ve sosyal statünün deneysel olarak manipülasyonunun deneyde kullanılan bağlam ile (meslekler) uyumsuz olması beklenen iç grup avantajının tespit edilememiş olmasını açıklayabilir.

4.4 Sosyal statü ve duygu durum etkileşiminin zihin kuramına etkisi

Yukarıda bahsedilen ana etkilerin yanı sıra etkileşim analizlerinde statü ve duygu durumun etkileşiminin zihin okumayı anlamlı olarak etkilemediği görülmüştür. Ancak basit etki analizlerinde düşük statüye atanan katılımcılar arasında olumlu duygu durumuna sahip olanların zihin okuma puanlarının olumsuz duygu duruma sahip olanlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aksine yüksek statüye atanan katılımcılar arasında böyle bir farklılık yoktur, bu katılımcılardan olumlu duygu duruma sahip olanların zihin okuma puanları olumsuz duygu duruma sahip olanların puanlarından farklı değildir. Bu sonuç duygu durumun zihin kuramına etkisinde statünün önemli olduğunu göstermekle birlikte, yalnızca düşük statüdeki kişilerin duygu durumlarının zihin okuma puanlarını etkilediğine işaret etmektedir. Yüksek statüdeki kişiler başkalarının zihinlerini anlamaları gereken durumlardan duygu durumdan etkilenmezken, düşük statüdeki kişiler için duygu durum zihin okuma performansını belirleyen bir etken olarak ortaya çıkmaktadır.

Bahsedilen bulgular zihin kuramının duygu durumla ilişkisinde sosyal statünün rolü olduğunu vurgulamaktadır. Statünün (saygı ve hayranlık temelinde) depresyon, kaygı ve utanç duygularını nedensel olarak etkilediği, bahsedilen duygular ile negatif

yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Mahadevan vd., 2022). Buna ek olarak, önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere, kaygının zihinselleştirme becerisini olumsuz etkilediği bilinmektedir (Todd vd., 2015). Mevcut çalışmada düşük sosyal statüden katılımcılar arasında pozitif duygu durumdakilerin negatif duygu durumdakilere kıyasla daha iyi zihin okuma performansına sahip olması, negatif geri bildirim ile birlikte dezavantajlı konumlarının (düşük sosyal statü) katılımcıların kaygısını arttırması ve dolayısıyla zihin kuramı performansını düşürmesinden kaynaklanıyor olabilir. Yüksek sosyal statü grubunda benzer durumun görülmemesi ise bu gruptaki katılımcıların sahip olduğu kaynaklar ve avantajlı konumları dolayısıyla (saygı, hayranlık vb.) geri bildirim türünden etkilenmemesi olabilir.

4.5 Sosyal statü ve grup üyeliği etkileşiminin zihin kuramına etkisi

Kişilerin atandıkları sosyal statüyle iç grup veya dış grup üyelerini anlama performansları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Diğer bir ifadeyle, hem yüksek statüye hem de düşük statüye atanan katılımcılar iç grup ve dış grup üyelerini benzer şekillerde anlamışlardır. Bunun sebepleri düşünüldüğünde, katılımcıların yüksek veya düşük statüdeyken iç grup veya dış grup üyelerini kendi statüleriyle eşleştirememiş olabileceği, hikayedeki karakterlerin statülerinin meslekler yoluyla vurgulanmasının eşleştirmeyi zorlaştırmış olabileceği söylenebilir. Buna ek olarak, sonuçlar sosyal statü ve grup üyeliğinin zihin okuma noktasında tek başlarına kritik olmadığı altını çizmektedir. Bu noktada, kişilerin atandığı sosyal statü ya da grup üyeliğinden ziyade duygu durum zihin kuramı performansında kritik rol oynuyor gibi görünmektedir. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların kimin zihin durumunu hangi sosyal statüde anlamaya çalıştıklarından çok hangi duygu durumdayken anlamaya çalıştıkları önemlidir.

4.6 Duygu durum ve grup üyeliği etkileşiminin zihin kuramına etkisi

Duygu durum ve grup üyeliğinin etkileşiminin anlamlı olmadığı görülmüştür. Ancak basit etkiler incelendiğinde pozitif duygu durumdaki kişilerin düşük statülü karakterlerin zihin durumlarını anlama puanlarının negatif duygu durumdakilerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde yüksek statülü kişilerle ilgili hikayeleri

okuduklarında pozitif duygu durumdaki kişilerin yüksek statülü karakterlerin zihin durumlarını anlama puanlarının negatif duygu durumdakilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar grup üyeliği fark etmeksizin pozitif duygu durumun zihin okuma için kritik rolü olduğuna işaret etmektedir. Katılımcılar zihin durumunu anlayacakları kişinin sosyal statüsünden etkilenmeden kendilerini daha pozitif bir duygu durum içerisinde hissettiklerinde bu kişilerin zihinlerini daha doğru anlamaktadır.

Bu sonuçlar, duygu durumun gerek günlük yaşamda gerekse de bilişsel süreçler üzerindeki merkezi rolü ile açıklanabilir. Duygu durumun zihinsel süreçlerle devamlı etkileşim içinde olması; yönetici işlevler, karar verme, bilgi işleme, muhakeme vb. birçok bilişsel süreç üzerindeki kritik rolü, sosyo-bilişsel bir beceri olan zihin kuramı performansında da kritik rol oynamasının sebebi olabilir (Er, 2006; Phillips vd., 2002; Forgas, 1989; Bless ve Schwarz, 1999; Palfai ve Salovey, 1993). Duygu durumun olumsuz olması sosyal işlevsellik düzeyinin azalmasına neden olarak diğerlerinin zihin durumunun ne olduğunu doğru tahmin etmeyi zorlaştırabilir. Nitekim, Wolkenstein ve ark. (2011) depresyonda düşük sosyal işlevsellik düzeyinin kısmen zihin kuramı becerisinin eksikliğine atfedilebileceğini göstermiştir. Olumsuz duygu durumda olan kişiler diğerlerinin ne düşündüğünü doğru tahmin edemediğinde sosyal iletişimde ve ilişkilerde anlaşmazlıklar yaşayabilir. Özellikle depresyonda olan veya genel duygu durumu olumsuz kişilerin yalnızlaşmalarının temel sebeplerinden biri burada görülen zihin durumlarını doğru anlamada zorlanma olabilir. Buna paralel olarak, Bosacki ve ark. (2019) zihin kuramı becerisi yüksek olan kişilerin kendilerini daha az yalnız hissettiklerini bildirmiştir. Bir diğer çalışmada ise zihin kuramının boyutlarından biri olan sosyal muhakemenin yalnızlık ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Koerber ve Osterhaus, 2019).

4.7 Sosyal statü, duygu durum ve grup üyeliği etkileşiminin zihin kuramına etkisi

Statü, duygu durum ve grup üyeliğinin üçlü etkileşimi anlamlı değildir. Ancak, basit etki analizi yapıldığında, düşük statüye atanan katılımcılar arasında pozitif duygu durumdakilerin yüksek statüdeki kişilerin zihinlerini okuma puanlarının negatif duygu durumdakilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, düşük statüdeki katılımcılar arasında pozitif duygu durumda olanlar negatif duygu durumda olanlara

kıyasla dış grup üyelerinin zihinlerini daha doğru anlamışlardır. Ancak benzer bir etki iç grup için görülmemiş, düşük statüye atanan katılımcılar arasında pozitif ve negatif duygu durumunda olanlar kendileri gibi düşük statüdeki kişilerin zihinlerini benzer şekilde okumuşlardır. Özetle, düşük statüdeki katılımcılar duygu durumları fark etmeksizin kendileriyle aynı statüde olan kişilerin zihinlerini benzer şekilde anlamışlardır. Zihin durumu anlaşılacak kişi dış gruptan olduğunda ise pozitif duygu durumunda olanlar negatif duygu durumunda olanlara kıyasla dış grubun (yüksek sosyal statüden kişilerin) zihnini daha iyi okumuşlardır. Benzer bulgular yüksek statüye atanmış katılımcılarda kısmen ortaya çıkmıştır. Bu katılımcılar arasında pozitif duygu durumunda olanlar düşük statüdeki kişilerin zihinlerini negatif duygu durumunda olanlara kıyasla daha doğru okuma eğilimindedir, ancak sonuçlar marjinal olarak anlamlıdır. Zihni okunacak kişi iç gruptan olduğunda ise, yüksek statüye atanan katılımcılar arasında pozitif ve negatif duygu durumunda olanların zihin okuma puanları farklılaşmamıştır.

Bu sonuçlar statü, duygu durum ve grup üyeliği arasındaki ilişkinin karmaşıklığına işaret etmektedir. Özellikle düşük statüdeki katılımcıların dış grubu anlamalarının duygu durumlarına bağlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Düşük statüdeki katılımcılar dezavantajlı konumları olumsuz duygu durumlarıyla birleştğinde kendilerinden farklı statüdeki kişileri (dış grup üyelerini) anlamakta zorlanmaktadır. Ancak bu durum kendilerine benzer olan kişileri (iç grup üyelerini) anlamaları gerektiğinde değişmekte, dezavantajlı konumdayken benzer dezavantaja sahip iç grup üyelerini duygu durumları fark etmeksizin anlayabilmektedirler.

Bahsedilen sonuçlar grup üyeliğinin zihin kuramına etkisinin sosyal statü ve duygu durumun kompleks ilişkisinin bir sonucu olduğunu göstermektedir. Aynı gruptan benzer dezavantajı deneyimleyen kişileri anlamak, bu dezavantajı yaşamayanları anlamaktan daha kolay görünmektedir. Dezavantaja sahip olarak avantajlı konumdakileri anlamak ise ancak dezavantajlı kişinin duygu durumu olumlu olduğunda mümkün görünmektedir. Duygu durum olumlu olduğunda düşük statüdeki kişilerin dikkatlerini dış gruptaki kişinin zihnine daha rahat verebildiği ve böylelikle onun perspektifini daha kolay alabildiği düşünülebilir. Ancak duygu durumları olumsuz olduğunda dikkati diğer grubun üyelerine odaklama zorlaşacak ve avantajlı konumdakini anlamak güçleşecektir. Bu iddiayı destekleyecek şekilde, üzgün ruh halinin (mutluluğa kıyasla) kendine odaklı dikkati tetikleme eğiliminde olduğu; mutlu ruh halinin ise (üzüntüye kıyasla) dışa odaklı

dikkati ortaya çıkarma eğiliminde olduğu görülmektedir (Sedikides, 1992). Üzüntünün anlık olumsuz bir öz değerlendirme ürettiği ve kişinin öz-değeri hakkında belirsizlik yarattığı, bunun artan kendine odaklı dikkat ile sonuçlandığı düşünülmektedir. Aksine, mutluluğun kişinin kendi değeri hakkında kesin yargılara varmasını sağladığı, bu durumun ise dışa dönük bir yönelime izin verdiği düşünülmektedir.

Başka bir açıklama ise pozitif duyguların negatif duygulara kıyasla kişilerin öznel güvenlik derecelendirmelerini arttırması ile ilişkili olabilir (Hertel vd., 2000). Buna göre, pozitif duygu durumdaki kişiler dezavantajlı konumda olsa dahi negatif duygu durumdaki kişilere kıyasla kendilerini daha güvende hissedeceği için dış gruba yönelik tehdit algısı daha düşük olabilir. Bu kişiler artan güvenlik hissi yoluyla dış grubun zihin durumuna daha iyi odaklanabilir ve daha doğru çıkarımlarda bulunabilir. Negatif duygu durumunda olan kişiler ise kendilerini daha güvensiz hissedeceğinden dış grubun zihin durumuna odaklanmaları zorlaşarak daha kötü zihin okuma performansı sergileyebilirler.

Pozitif duygu durum grubu ile negatif duygu durum grubu arasında görülen bu farklılığın bir diğer sebebi, mutlu olmanın üzgün olmaya kıyasla kişilerin zihinlerindeki klişeleri yeni bilgiler ile karşılaştırma ve klişeleri değiştirebilme becerisini desteklemesi olabilir (Bless vd., 1996). Bu bulgudan hareketle, pozitif duygu durumdaki kişilerin dış gruba yönelik klişelerini değiştirebileceği, dolayısıyla dış grubun zihin durumlarını negatif duygu durumdaki kişilere kıyasla daha doğru anlayacağı iddia edilebilir. Bu doğrultuda, hem düşük hem de yüksek sosyal statüden negatif duygu durumdaki kişiler dış gruba dair sahip oldukları bilgiler ile zihinlerindeki klişeler (veya kendi perspektifleri) arasındaki uyumsuzlukları fark edemeyerek dış grubun zihin durumuna yönelik daha hatalı çıkarımlar yapıyor olabilir.

Bu bulgulardan hareketle, iç grup ve dış grup ayrımının gözlemlendiği sosyal, kültürel, coğrafi ve birçok farklı bağlamda yürütülen müdahale çalışmalarında pozitif duygu durumun sağlayacağı avantajdan faydalanmanın oldukça yararlı olacağı, farklı grupların birbirini daha iyi anlaması, gruplar arası ilişkilerde uyumun arttırılması adına öncelikle grup üyelerinin bireysel duygu durumunun dikkate alınması önerilebilir. Karar verme, hedefe yönelik birlikte hareket etme, çatışma çözümü gibi gruplar arası süreçlerde farklı gruplardan kişilerin birbirini daha iyi anlaması adına anlık duygu durumlarının olumlu yönde değiştirilmesi süreçleri iyileştirebilir. Çalışmanın bulguları hiyerarşik ilişkilerde düşük konumdaki kişilerin kendilerini daha iyi hissettiklerinde yüksek

konumdaki kişilerin zihin durumlarını daha doğru şekilde anladığını ancak yüksek konumdaki kişiler için bunun geçerli olmadığını, bu kişilerin iyi veya kötü hissettiklerinde düşük konumdaki kişilerin zihin durumlarını benzer şekilde anladığını göstermektedir. Bu hiyerarşik ilişkilerde yukarıda bahsedilene paralel olarak, karar verme, birlikte hareket etme vb. süreçlerin iyileştirilmesi adına düşük konumdaki kişilerin duygularının olumlu yönde değiştirilmesi bir seçenek olarak ortaya çıkarken yüksek konumdaki kişilerin duygu durumunda yaşanan değişimin böyle bir etki yaratmayacağı söylenebilir. Bunun yanı sıra, mevcut bulgular ışığında zihin kuramı, empati, perspektif alma ve benzeri alanlarda grup üyeliğinin rolünü araştıran gelecek çalışmalarda katılımcıların duygu durumlarının ölçülmesi ve bahsedilen becerilere etkisinin kontrol edilmesi gerektiğine işaret edilebilir.

4.8 Çalışmanın güçlü yönleri ve sınırlılıkları

Mevcut çalışmanın güçlü yönlerinden ilki sosyal statü ve zihin kuramı ilişkisinde göz ardı edilen ancak sosyal ilişkilerdeki uyum için oldukça önemli oldukları bilinen iki düzenleyici (duygu durum ve grup üyeliği) beraber incelenerek özgün bir çalışma ortaya konmuş olmasıdır. Çalışmanın güçlü yönlerinden ikincisi ise günlük hayattaki ilişkilerin dinamiklerine yakın bir araştırma tasarımı uygulanmış olmasıdır. Katılımcıların sosyal statüleri sıklıkla içinde bulundukları öğretmen-öğrenci hiyerarşisi bağlamında manipüle edilmiş ve duygu durumları yine sıklıkla değerlendirilmeye aşına oldukları şekilde, sınav performansı yoluyla manipüle edilmiştir. Çalışmanın bir diğer güçlü yönü ise, sözcük bilgisi ve depresif semptomlar gibi ilişkili değişkenlerin de ele alınarak analizlerde kontrol edilmesi ve böylelikle sonuçların daha güçlü hale getirilmiş olmasıdır.

Çalışmanın sınırlılıklarına bakıldığında ise, duygu durum manipülasyonunun kişilerde mutluluk, nötr veya üzüntü gibi duygular uyandırmasından ziyade kaygı manipülasyonu olarak gerçekleşmiş olabileceği görülmektedir. Dolayısıyla, çalışmada amaçlanan duygu durum manipülasyonu doğru olarak gerçekleştirilememiştir. Sonuçların duygu durum ve zihin kuramı ilişkisi üzerine yapılmış diğer çalışmalardan farklılaşmasının nedeni bu olabilir. Gelecek çalışmalarda duygu durum manipülasyonu yapılırken işlemin kaygı düzeyini değiştirmediğinden emin olunması gerekmektedir. Ayrıca duygu durum manipülasyonu pozitif, negatif ve nötr şeklinde üç kategoride

gerçekleştirilirken duygu ölçümünün çok çeşitli duygulara yer verecek şekilde alınması da sonuçların literatürden farklı çıkmasına neden olmuş olabilir. İlerleyen çalışmalarda duygu ölçümünün manipülasyon ile uyumlu şekilde yürütülmesi önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bir diğer sınırlılık ise zihin kuramı görevinde farklı sosyal statüdeki kişilerin zihin durumlarını anlamak için yapılan uyarlamanın deneyde atanan statülerle (öğrenci veya öğretmen) eşleşmemiş olabileceğidir. Katılımcılar deney bağlamında atandıkları statüyü hikaye karakterlerinin statüsüyle eşleştirememiş ve böylece beklenen iç grup/dış grup manipülasyonu gerçekleşmemiş veya beklenenden düşük düzeyde gerçekleşmiş olabilir. Deneyde atanan statülerin hikaye karakterlerinin vurgulanan statüleriyle uyumlu olduğu alternatif dizaynlarla sonuçların tekrarlanması önemlidir.

4.9 Sonuç

Sonuç olarak, mevcut çalışma yetişkinlerde zihin kuramı becerisini bağlamsal ve bireysel faktörler çerçevesinde araştırarak alanyazına yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır. Nitekim, yetişkinlerde sosyal statünün zihin kuramına etkisinde duygu durumun ve grup üyeliğinin rolü daha önce incelenmemiştir. Bununla birlikte, katılımcıların depresif semptomları, sözcük bilgileri ve kaygı puanları da değerlendirmeye alınarak zihin kuramı performansı daha kapsamlı bir boyutta incelenmiştir. Şaşırtıcı şekilde, düşük sosyal statülü kişilerin kendilerini daha iyi hissettikleri durumda yüksek sosyal statülü kişilerin zihin durumlarını daha doğru anladıkları ancak yüksek sosyal statülü kişilerin iyi veya kötü hissettikleri durumlarda düşük sosyal statülü kişileri benzer şekilde anladığı tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular gruplar arası farklılıkların ve çatışmaların olduğu hiyerarşik ilişkilerdeki uyumu artırma ve çatışma çözümünü geliştirmeye yönelik müdahalelere, zihin kuramı ve ilişkili beceriler konusunda yürütülecek gelecek çalışmalarda dikkat edilmesi gereken önemli noktalara (duygu durum manipülasyonunun kaygı düzeyleriyle ilişkisi, sosyal statü atamasının zihin kuramı göreviyle uyumlu olması) işaret etmektedir.

KAYNAKLAR

- Apperly, I. A. (2012). What is “theory of mind”? Concepts, cognitive processes and individual differences. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 65(5), 825-839.
- Apperly, I. A. (2013). Can theory of mind grow up? Mindreading in adults, and its implications for the development and neuroscience of mindreading. S. Baron-Cohen (Ed.), *Understanding other minds: Perspectives from developmental social neuroscience* kitabı içinde (s. 72-92). Oxford University Press.
- Anderson, C., Hildreth, J. A. D. ve Howland, L. (2015). Is the desire for status a fundamental human motive? A review of the empirical literature. *Psychological Bulletin*, 141(3), 574-601.
- Baillargeon, R., Scott, R. M. ve He, Z. (2010). False-belief understanding in infants. *Trends in Cognitive Sciences*, 14(3), 110-118.
- Baron-Cohen, S., Jolliffe, T., Mortimore, C. ve Robertson, M. (1997). Another advanced test of theory of mind: Evidence from very high functioning adults with autism or asperger syndrome. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(7), 813-822.
- Bekker, M. H. J., van de Meerendonk, C. ve Mollerus, J. (2004). Effects of negative mood induction and impulsivity on self-perceived emotional eating. *International Journal of Eating Disorders*, 36(4), 461-469.
- Blader, S. L., Shirako, A. ve Chen, Y. R. (2016). Looking out from the top: Differential effects of status and power on perspective taking. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 42(6), 723-737.
- Bless, H., Schwarz, N. ve Kimmelmeier, M. (1996). Mood and Stereotyping: Affective States and the Use of General Knowledge Structures. *European Review of Social Psychology*, 7(1), 63-93.
- Bless, H. ve Schwarz, N. (1999). Sufficient and necessary conditions in dual-mode models: The case of mood and information processing. S. Chaiken ve Y. Trope (Ed.), *Dual-process theories in social psychology* kitabı içinde (s. 423-440). The Guilford Press.
- Bodenhausen, G. V., Kramer, G. P. ve Süsner, K. (1994). Happiness and stereotypic thinking in social judgment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(4), 621-632.
- Bosacki, S., Moreira, F. P., Sitnik, V., Andrews, K. ve Talwar, V. (2019). Theory of mind, self-knowledge, and perceptions of loneliness in emerging adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*, 181(1), 14-31.

- Bukowski, H. ve Samson, D. (2014). Can emotions influence level-1 visual perspective taking?. *Cognitive Neuroscience*, 7(1-4), 182-191.
- Bull, R., Phillips, L. H. ve Conway, C. A. (2008). The role of control functions in mentalizing: Dual-task studies of theory of mind and executive function. *Cognition*, 107(2), 663-672.
- Carlson, S. M., Koenig, M. A. ve Harms, M. B. (2013). Theory of mind. *WIREs Cognitive Science*, 4(4), 391-402.
- Chen, S., Lee-Chai, A.Y. ve Bargh, J.A. (2001). Relationship orientation as a moderator of the effects of social power. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(2), 173-187.
- Clore, G. L. ve Huntsinger, J. R. (2007). How emotions inform judgment and regulate thought. *Trends in Cognitive Sciences*, 11(9), 393-399.
- Converse, B. A., Lin, S., Keysar, B. ve Epley, N. (2008). In the mood to get over yourself: Mood affects theory-of-mind use. *Emotion*, 8(5), 725-730.
- Côté, S., Kraus, M.W., Cheng, B.H., Oveis, C., Van der Löwe, I., Lian, H. ve Keltner, D. (2011). Social power facilitates the effect of prosocial orientation on empathic accuracy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(2), 217-232.
- Devine, R. T. ve Hughes, C. (2013). Silent films and strange stories: Theory of mind, gender, and social experiences in middle childhood. *Child Development*, 84, 989-1003.
- Dumontheil, I., Apperly, I. A. ve Blakemore, S. J. (2010). Online usage of theory of mind continues to develop in late adolescence. *Developmental Science*, 13, 331-338.
- Ebersole, C. R., Atherton, O. E., Belanger, A. L., Skulborstad, H. M., Allen, J. M., Banks, J. B., Baranski, E., Bernstein, M. J., Bonfiglio, D. B. V., Boucher, L., Brown, E. R., Budiman, N. I., Cairo, A. H., Capaldi, C. A., Chartier, C. R., Chung, J. M., Cicero, D. C., Coleman, J. A., Conway, J. G., . . . Nosek, B. A. (2016). Many labs 3: Evaluating participant pool quality across the academic semester via replication. *Journal of Experimental Social Psychology*, 67, 68-82.
- Ekerim-Akbulut, M., Selçuk, B., Slaughter, V., Hunter, J. A. ve Ruffman, T. (2020). In two minds: Similarity, threat, and prejudice contribute to worse mindreading of outgroups compared with an ingroup. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 51(1), 25-48.
- Emerson, R. M. (1962). Power-dependence relations. *American Sociological Review*, 27(1), 31-41.
- Epley, N. ve Waytz, A. (2010). Mind perception. S. T. Fiske, D. T. Gilbert ve G. Lindzey (Ed.), *Handbook of social psychology* kitabı içinde (s. 498-541). Wiley.

- Epley, N. (2019). *Akliselim* (F. Bolat, Çev.). Ketebe Yayınları.
- Er, N. (2006). Duygu durum sıfat çiftleri listesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 26, 21-44 .
- Forgas, J. P. (1989). Mood effects on decision making strategies. *Australian Journal of Psychology*, 41(2), 197-214.
- Fredrickson, B.L. ve Branigan, C. (2005). Positive emotions broaden the scope of attention and thought-action repertoires. *Cognition and Emotion*, 19(3), 313-332.
- Galinsky, A. D., Magee, J. C., Inesi, M. E. ve Gruenfeld, D. H. (2006). Power and perspectives not taken. *Psychological Science*, 17(12), 1068-1074.
- Galinsky, A. D., Rucker, D. D. ve Magee, J. C. (2016). Power and perspective-taking: A critical examination. *Journal of Experimental Social Psychology*, 67, 91-92.
- Gülgöz, S. (2004). *Psychometric properties of the Turkish Vocabulary Test* [Yayımlanmamış eser]. Psikoloji Bölümü, Koç Üniversitesi.
- Güven, Y., Ayvaz, E. ve Göktaş, İ. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının zihin kuramı ve sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 76-97.
- Happé, F. G. (1994). An advanced test of theory of mind: Understanding of story characters' thoughts and feelings by able autistic, mentally handicapped, and normal children and adults. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 24(2), 129-154.
- Harkness, K. L., Sabbagh, M. A., Jacobson, J., Chowdrey, N. ve Chen, T. (2005). Enhanced accuracy of mental state decoding in dysphoric college students. *Cognition and Emotion*, 19, 999-1025.
- Hackel, L. M., Looser, C. E. ve Van Bavel, J. J. (2014). Group membership alters the threshold for mind perception: The role of social identity, collective identification, and intergroup threat. *Journal of Experimental Social Psychology*, 52, 15-23.
- Hertel, G., Neuhof, J., Theuer, T. ve Kerr, N. L. (2000). Mood effects on cooperation in small groups: Does positive mood simply lead to more cooperation? *Cognition and Emotion*, 14(4), 441-472.
- Hughes, C. (2014). *Social understanding and social lives: From toddlerhood through to the transition to school*. Psychology Press Ltd.
- Hughes, C., Devine, R. T. ve Wang, Z. (2018). Does parental mind-mindedness account for cross-cultural differences in preschoolers' theory of mind? *Child Development*, 89(4), 1296-1310.

- Isaacowitz, D. M., Livingstone, K. M. ve Castro, V. L. (2017). Aging and emotions: Experience, regulation, and perception. *Current Opinion in Psychology*, 17, 79-83.
- Kağıtçıbaşı, Ç., Sunar, D., Bekman, S., Baydar, N. ve Cemalcılar, Z. (2009). Continuing effects of early intervention in adult life: The Turkish Early Enrichment Project 22 years later. *Applied Developmental Psychology*, 30(6), 764-779.
- Karmakar, A. ve Dogra, A. K. (2019). Assessment of theory of mind in adults: Beyond false belief tasks. *Activitas Nervosa Superior*, 61(3), 142-146.
- Keysar, B., Lin, S. ve Barr, D. J. (2003). Limits on theory of mind use in adults. *Cognition*, 89(1), 25-41.
- Klootwijk, C. L., Koele, I. J., Hoorn, J., Güroğlu, B. ve Duijvenvoorde, A. C. (2021). Parental support and positive mood buffer adolescents' academic motivation during the COVID-19 pandemic. *Journal of Research on Adolescence*, 31(3), 780-795.
- Koerber, S. ve Osterhaus, C. (2019). Individual differences in early scientific thinking: Assessment, cognitive influences, and their relevance for science learning. *Journal of Cognition and Development*, 20(4), 510-533.
- Kraus, M. W., Côté, S. ve Keltner, D. (2010). Social class, contextualism, and empathic accuracy. *Psychological Science*, 21(11), 1716-1723.
- Mahadevan, N., Gregg, A. P. ve Sedikides, C. (2023). How does social status relate to self-esteem and emotion? An integrative test of hierometer theory and social rank theory. *Journal of Experimental Psychology: General*, 152(3), 632-656.
- Manstead, A. S., Dosmukhambetova, D., Shearn, J. ve Clifton, A. (2013). The influence of dysphoria and depression on mental state decoding. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 32(1), 116-133.
- Magee, J. C. ve Galinsky, A. D. (2008). Social hierarchy: The self-reinforcing nature of power and status. *The Academy of Management Annals*, 2(1), 351-398.
- Meinhardt-Injac, B., Daum, M. M. ve Meinhardt, G. (2020). Theory of mind development from adolescence to adulthood: Testing the two-component model. *British Journal of Developmental Psychology*, 38(2), 289-303.
- Meins, E., Fernyhough, C., Wainwright, R., Das Gupta, M., Fradley, E. ve Tuckey, M. (2002). Maternal mind-mindedness and attachment security as predictors of theory of mind understanding. *Child Development*, 73(6), 1715-1726.
- McLoughlin, N. ve Over, H. (2017). Young Children Are More Likely to Spontaneously Attribute Mental States to Members of Their Own Group. *Psychological Science*, 28(10), 1503-1509.

- Nilsen, E. S. ve Duong, D. (2013). Depressive symptoms and use of perspective taking within a communicative context. *Cognition and Emotion*, 27(2), 335-344.
- Öner, N. ve Le Compte, A. (1985). *Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Palfai, T. P. ve Salovey, P. (1993). The influence of depressed and elated mood on deductive and inductive reasoning. *Imagination, Cognition and Personality*, 13(1), 57-71.
- Park, J. ve Banaji, M. R. (2000). Mood and heuristics: The influence of happy and sad states on sensitivity and bias in stereotyping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(6), 1005-1023.
- Phillips, L. H., Bull, R., Adams, E. ve Fraser, L. (2002). Positive mood and executive function: Evidence from Stroop and fluency tasks. *Emotion*, 2(1), 12-22.
- Pike, B. E. ve Galinsky, A. D. (2020). Power leads to action because it releases the psychological brakes on action. *Current Opinion in Psychology*, 33, 91-94.
- Politis, J. ve Houtz, J. C. (2015). Effects of positive mood on generative and evaluative thinking in creative problem solving. *SAGE Open*, 5(2), 1-8.
- Premack, D. ve Woodruff, G. (1978). Does the chimpanzee have a theory of mind? *Behavioral and Brain Sciences*, 1(4), 515-526.
- Perez-Zapata, D., Slaughter, V. ve Henry, J. D. (2016). Cultural effects on mindreading. *Cognition*, 146, 410-414.
- Pyers, J. E. ve Senghas, A. (2009). Language promotes false-belief understanding: evidence from learners of a new sign language. *Psychological Science*, 20(7), 805-812.
- Quesque, F. ve Rossetti, Y. (2020). What Do Theory-of-Mind Tasks Actually Measure? Theory and Practice. *Perspectives on Psychological Science*, 15(2), 384-396.
- Rutherford, M. D. (2004). The effect of social role on theory of mind reasoning. *British Journal of Psychology*, 95, 91-103.
- Scherer, K. R., Shuman, V., Fontaine, J. R. ve Soriano, C. (2013). The grid meets the wheel: Assessing emotional feeling via self-report. *Components of Emotional Meaning*, 281-298.
- Schmid Mast, M., Jonas, K. ve Hall, J.A. (2009). Give a person power and he or she will show interpersonal sensitivity: The phenomenon and its why and when. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(5), 835-850.
- Schmid Mast, M., Khademi, M. ve Palese, T. (2020). Power and social information processing. *Current Opinion in Psychology*, 33, 42-46.

- Schurz, M., Radua, J., Tholen, M. G., Maliske, L., Margulies, D. S., Mars, R. B., Sallet, J. ve Kanske, P. (2021). Toward a hierarchical model of social cognition: A neuroimaging meta-analysis and integrative review of empathy and theory of mind. *Psychological Bulletin*, 147(3), 293-327.
- Sedikides, C. (1992). Mood as a determinant of attentional focus. *Cognition and Emotion*, 6(2), 129-148.
- Shahaeian, A., Peterson, C. C., Slaughter, V. ve Wellman, H. M. (2011). Culture and the sequence of steps in theory of mind development. *Developmental Psychology*, 47(5), 1239-1247.
- Slaughter, W. (2015). Theory of mind in infants and young children: A review. *Australian Psychologist*, 50, 169-172.
- Snodgrass, S. E. (1985). Women's intuition: The effect of subordinate role on interpersonal sensitivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 146-155.
- Snodgrass, S. E. (1992). Further effects of role versus gender on interpersonal sensitivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(1), 154-158.
- Stamkou, E., van Kleef, G. A., Fischer, A. H. ve Kret, M. E. (2016). Are the Powerful Really Blind to the Feelings of Others? How Hierarchical Concerns Shape Attention to Emotions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 42(6), 755-768.
- Sunar, L. (2020). *Türkiye'de Çalışma Hayatı ve Meslekler*. Toplumsal Yapı Araştırmaları Programı.
- Süngü, M. ve Alıcı, T. (2023). Hayvanlarda ve insanlarda zihin kuramı farklılıkları ve nedenleri üzerine bir derleme. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(44), 151-167.
- Şahin, B., Bozkurt, A., Usta, M. B., Aydın, M., Çobanoğlu, C. ve Karabekiroğlu, K. (2019). Zihin kuramı: gelişimi, nörobiyoloji, ilişkili alanlar ve nörogelişimsel bozukluklar. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(1), 24-41.
- Şencan, B. (2019). Major Depresif Bozuklukta Zihin Kuramı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(1), 42-54.
- Tirassa, M., Bosco, F. M. ve Colle, L. (2006). Sharedness and privateness in human early social life. *Cognitive Systems Research*, 7(2-3), 128-139.
- Tjosvold, D. ve Sagaria, S.D. (1978). Effects of relative power on cognitive perspective taking. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4(2), 256-259.

- Todd, A. R., Forstmann, M., Burgmer, P., Brooks, A. W. ve Galinsky, A. D. (2015). Anxious and egocentric: How specific emotions influence perspective taking. *Journal of Experimental Psychology: General*, 144(2), 374-391.
- Trevisani, D. P., Johnson, S. L. ve Carver, C. S. (2008). Positive mood induction and facial affect recognition among students at risk for Mania. *Cognitive Therapy and Research*, 32(5), 639-650.
- Wald, D. M., Segal, E. A., Johnston, E. W. ve Vinze, A. (2017). Understanding the influence of power and empathic perspective-taking on collaborative natural resource management. *Journal of Environmental Management*, 199, 201-210.
- Wang, Y. (2020). When power increases perspective-taking: The moderating role of syncretic self-esteem. *Personality and Individual Differences*, 166, 1-5.
- Wellman, H. M. (2014). *Making minds: How theory of mind develops*. Oxford University Press.
- Wolkenstein, L., Schönenberg, M., Schirm, E. ve Hautzinger, M. (2011). I can see what you feel, but I can't deal with it: Impaired theory of mind in Depression. *Journal of Affective Disorders*, 132(1-2), 104-111.
- Van Kleef, G. A. ve Lange, J. (2020). How hierarchy shapes our emotional lives: Effects of power and status on emotional experience, expression, and responsiveness. *Current Opinion in Psychology*, 33, 148-153.
- Yip, J. A. ve Schweitzer, M. E. (2019). Losing your temper and your perspective: Anger reduces perspective-taking. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 150, 28-45.
- Ziegler, R. ve Burger, A. M. (2011). Mood and the impact of individuating information on the evaluation of ingroup and outgroup members: The role of mood-based expectancies. *Journal of Experimental Social Psychology*, 47(5), 1000-1006.

EKLER

EK-1: Tuhaf Öyküler Görevi

1)Çifte Blöf: Yalancı hikayesi, Düşük Sosyal Statü

Murat bir simitçi. O muzip ve yalancı biri. Kardeşi Ahmet, simitçi Murat'ın böyle olduğunu ve asla doğruyu söylemediğini biliyor. Murat bir gün Ahmet'in futbol topunu çalıyor. Ahmet, Murat'ın futbol topunu bir yere sakladığını biliyor fakat yine de sakladığı yeri bulamıyor ve çok sinirleniyor. Ardından Murat'ı bulup “Futbol topum nerede? Ya dolabına ya da yatağının altına saklamış olmalısın, çünkü diğer her yere baktım. Nerede, dolapta mı, yoksa yatağının altında mı?” diye soruyor. Murat ona topun yatağın altında olduğunu söylüyor.

Soru: Ahmet topu bulmak için neden dolaba bakacak?

2)Çifte Blöf 2: Ordu hikayesi, Yüksek Sosyal Statü

Savaş sırasında düşman askerleri, bir generali esir alır ve ondan, tankların nerede olduğunu kendilerine söylemesini isterler. Düşman askerler tankların ya deniz kenarında ya da dağlarda olduğunu biliyorlar, ama aynı zamanda generalin kendi ordusunu korumak istediğini ve kendilerine kesinlikle yalan söyleyeceğini de biliyorlar. General çok cesur ve çok akıllı, düşman askerlerin tankların yerini bulmalarına izin vermeyecek. Tanklar aslında dağlarda. Düşman askerler tankların nerede olduğunu sorduklarında General, ‘Tanklar dağlarda’ diyerek cevap veriyor.

Soru: General neden böyle söylüyor?

3)İkna: Açgözlü Yalancı hikayesi, Yüksek Sosyal Statü

Serdar bir pilotun oğlu. Serdar çok obur bir çocuk. Bugün okulda Serdar'ın en sevdiği yemek var – köfte. Serdar eve gittiğinde annesinin ona yemek hazırlamış olacağını bilmesine rağmen o gün okulda herkesten daha fazla köfte almak istiyor. Fakat, herkesin beş köfte alma hakkı var; daha fazla değil. Yemek sırası Serdar'a geldiğinde, Serdar 'Lütfen 8 tane köfte alabilir miyim? Eve gittiğimde hiç yemek yiyemeyeceğim de!' diyor.

Soru: Serdar neden böyle söylüyor?

4)İkna 2: Köpek hikayesi, Düşük Sosyal Statü

Hayriye Hanım bir tarım işçisi. Kendisinin istemediği kadar çok yavru köpeği var. Yavru köpekleri çok seviyor ve onlara zarar verecek hiçbir şey yapmıyor ama yine de bu yavru köpeklerin hepsine birden bakamayacak. Komşusu Ayşe yavru bir köpek almak istiyor, bu yüzden Hayriye Hanım'ı ziyarete gidiyor. Fakat Hayriye Hanım'ın yavru köpeklerinden birini istediğinden emin değil çünkü Hayriye Hanım'ın köpeklerinin hepsi erkek ama Ayşe dişi bir köpek istiyor. Fakat Hayriye Hanım, "Eğer kimse köpekleri almazsa onları boğmak zorunda kalacağım!" diyor.

Soru: Hayriye Hanım neden böyle söylüyor?

5)Beyaz yalan: Çirkin İnce Topuklu Bot hikayesi, Yüksek Sosyal Statü

Bir gün Semra Teyze, Arda'yı Nişantaşı'ndaki evinde ziyaret eder. Diş hekimi olan Arda teyzesini çok seviyor. O gün teyzesinin bir çift ince topuklu bot giydiğini görüyor ve bu botları fazlasıyla çirkin buluyor. Arda bu ince topuklu botların komik durduğunu ve teyzesinin eski botlarının ona daha çok yakıştığını düşünüyor. Fakat Semra Teyze, Arda'ya “Yeni botlarımı beğendin mi?” diye sorduğunda Arda “Aaa, botların çok hoş!” diye cevap veriyor.

Soru: Arda neden böyle söylüyor?

6)Beyaz yalan 2: Doğum Günü Hediyesi hikayesi, Düşük Sosyal Statü

Bir tarım işçisinin kızı olan Sedef bütün sene, doğum gününün gelmesini bekledi, çünkü doğum günü hediyesi olarak anne ve babasından yeni bir bluz isteyecekti. Sedef bir yeni bir bluze sahip olmayı her şeyden daha çok istiyor. Doğum günü geldiğinde, Sedef anne ve babasının verdiği hediye paketini büyük bir heyecanla açıyor, paketin içinden yeni bir bluzun çıkacağından emin. Bütün aile yanındayken paketi açtığında, paketin içinden bluz yerine hiç de istemediği bir atkı çıktığını görüyor. Fakat yine de anne ve babası doğum günü hediyesini nasıl bulduğunu sorduklarında Sedef, “Çok güzel, teşekkür ederim, bu atkı tam da istediğim şeydi!” diye cevap veriyor.

Soru: Sedef neden böyle söylüyor?

7)Yanlış anlama: Korkan Kadın hikayesi, Düşük Sosyal Statü

Gece geç bir vakitte yaşlı çiçekçi Sevinç Hanım evine doğru yürüyor. Sevinç Hanım karanlıkta yalnız başına eve yürümeyi sevmiyor çünkü her zaman kendisine birinin saldıracağından ve çantasını çalacağından korkuyor. Kendisi gerçekten çok tedirgin bir insan! Sevinç Hanım yürürken, aniden, bir ağacın arkasından bir adam beliriyor. Adam, saatin kaç olduğunu sormak istiyor ve Sevinç Hanım'a doğru yürüyor. Sevinç Hanım kendisine doğru gelen adamı görür görmez titremeye başlıyor ve "Çantamı al, ama bana zarar verme lütfen!" diyor.

Soru: Sevinç Hanım neden böyle söylüyor?

8)Yanlış anlama 2: İçi Para Dolu Çanta hikayesi, Yüksek Sosyal Statü

Bir banka müdürü sokakta içi parayla dolu bir çanta buluyor ve çantayı aldıktan sonra oradan uzaklaşıyor. Evine doğru hızlı adımlarla yürürken yol üzerindeki polis banka müdürünün güneş gözlüğünü düşürdüğünü görüyor. Polis, banka müdürünün içi para dolu çantayı aldığını bilmiyor, sadece onun güneş gözlüğünü düşürdüğünü söylemek istiyor. Polis banka müdürüne "Hey, sen! Dur!" diye bağırdığında, banka müdürü dönüyor, polisi görüyor ve teslim oluyor. Ellerini havaya kaldırıyor ve çantayı aldığını itiraf ediyor.

Soru: Banka müdürü neden böyle davranıyor?

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Elif Şevval YAŞAROĞLU		
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Eğitim Durumu	Yıl	Alan	Üniversite
Yüksek Lisans	2020-2023	Gelişim Psikolojisi	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Lisans	2016-2020	Psikoloji	İstanbul Şehir Üniversitesi, Türkiye
Yıl	Unvan		Çalışılan Kurumun Adı
2021-2023	Araştırma Görevlisi, Psikoloji Bölümü		Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Türkiye
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Diğer:			
Tarih İmza Adı Soyadı			07/07/2023 Elif Şevval YAŞAROĞLU

